

„הפאראזיט היהודי“

אלכסנדר ביו

הערות לסימאנטיקה של בעיית־היהודים

בכל הנסיונות לענות על השאלה, מה הן הנסיבות אשר איפשרו את רדיפות היהודים בתקופת היטלר, רדיפות אשר שיטותיהן ואכזריותן הן מעבר להשגתנו, לא הוערכה אולי במידה מספקת בעיית הסימאנטיקה. אם נבדוק את דמות היהודי בעיני רודפיו ובני זמנם, ותבלט הלטון כחומר הרצאייתי החשוב ביותר, בצד התיאור החזותי בקאריקאטורה. הלשון משמשת אספקלריה לדמיונותינו ולמחשבותינו. ויתרה מזו: היא הינה היסוד אשר בלעדיו אין קיום למחשבותינו, היא הצרה את תמונות דמיונו והשגותינו ונותנת להן את הכיוון המכריע. חקר התמורות החלות במשמעות הביטויים הלשוניים כבש לו בעשרות השנים האחרונות מקום כבוד במחקר ההיסטוריה ומהווה כיום ענף מיוחד בשדה־העיון, הנושא את השם סימאנטיקה. לענף זה נודעת חשיבות מיוחדת לגבי הבעייה שלפנינו.

כבר הוצבע על כך, שהדמות אשר לבש היהודי בעיני העולם הנוצרי של ימי הביניים — דימויו לשטן או אפילו זיהויו אתו — היוותה גורם מכריע לגבי אכזריות הרדיפות בימים ההם.¹

אפשר בוודאי למצוא גם קשר בין דמות היהודי המלווה־בריבית־קצוצה, „המוצץ את דם“ העם, לבין העלילה — שהיהודים משתמשים בדם נוצרי לצרכיהם הדתיים. אין כמובן לקבוע כאן מסמרות, ללא בדיקה מפורטת ויסודית של שימושי־הלשון לתיאור דמות היהודי בעיני העם. אולם, התמונה תתבהר במקצת, אם נפנה לעת החדשה ולתקופה האחרונה, המספקות לנו עדויות ספרותיות לרוב.

ויקטור קלמפרר (Klemperer), בלשן גרמני ממוצא יהודי, שהותר לו, בזכות נשואיו עם אשה „אריית“, לחיות במשך כל התקופה הנאצית בגרמניה — אם־כי בתנאים המשפיליים

1. ראה בפרט — הספר היסודי של יהושע טראכטנברג (Trachtenberg) *The Devil and the Jews*, the Medieval Conception of the Jew and its Relation to Modern Antisemitism, Yale University Press, 1943; paperback edition in Meridian Books, New York — Philadelphia, 1961. ראה גם את הערות לסימאנטיקה של בעיית־היהודים בהרצאתי „האנטישמיות המודרנית ומשמעותה לשאלת־היהודים“, שהשמעתי בקונגרס השני למדעי היהדות ושנתפרסמה ב„יד ושם“, קובץ מחקרים בפרשיות השואה והגבורה“, כרך ג' (תשי"ט), עמ' 7—14, ביחוד עמ' 13—14; וכן את מאמרי המפורט על אותו הנושא, שנתפרסם באנגלית בקובץ *Between East and West, Essays Dedicated to the Memory of Bela Horovitz*, ed. by A. Altmann, London, East and West Library, 1958, pp. 164—193. בגרמנית נדפס המאמר הנ"ל ברבעון *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, אוקטובר 1958, עמ' 340—360.

ביותר של עבד משולל-זכויות — ניסה להמתיק לעצמו את פורענות הזמן בכך, שרשם את הערותיו על הלשון הנאצית. אחרי המלחמה סיכם הערות אלה בספר רב עניין.² בפרק הפתיחה מציג קלמפרר את השאלה: מה היה אמצעי-התעמולה החזק ביותר של ההיטלריוזם? והוא משיב, כי ההשפעה החזקה ביותר „לא הושגה על-ידי אמצעים הפועלים על התודעה, או על הרגש המודע. הנאציזם חדר לדמם של ההמונים באמצעות המלים, הניבים ותצורות הפסוקים, אשר נכפו עליהם בחזרות לאין ספור, עד שנקלטו מיכאנית בתודעתם“.

כי ככל שאנחנו נכנעים בבלי-דעת לשלטונה, כן הופכת הלשון למכוונת את רגשותינו, לכוח הנוהג בכל אורחות חיי-הנפש. „ואם עוצבה הלשון המוגמרת מיסודות רעילים, או היתה לנושאת-חומר-רעל? מלים עלולות לדמות למנות-ארסן זעירות: הכולע אותן בשגגה לא יחוש כל השפעה, אך לאחר זמן יוכח שהארס פעל את פעולתו“.³ קלמפרר קובע שני סממנים בלשון הנאצית, שניתן לעקוב בנקל אחר התפתחותם, כיוון שנלוו גם אל הספרות הקדם-נאצית, במאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20. הסממן האחד — הפנייה הבלעדית לאמונה, פעולתה המאגית⁴ בדומה לכך מצביע ארנסט קאסירר בספרו „על מיתוס המדינה“ על תמורה זו שחלה בפונקציה של הלשון. המלה מילאה שתי פונקציות שונות בתכלית בתולדות התרבות, שאפשר להגדירן בקצרה כפונקציות הסימאנטית והמאגית. המייחד את התפתחות הלשון בעשרות השנים שקדמו לשלטון הנאציזם הוא, משקל-היתר שרכשה המלה המאגית על פני המלה הסימאנטית. „נוצרו מלים חדשות ואף לישנות נועד שימוש חדש — מובנן נשתנה שינוי עמוק. שינוי-משמעות זה מקורו בעובדה, שמלים, אשר שימשו קודם לכן לתכלית תיאורית, הגיונית או סימאנטית, משמשות עתה כמלים מאגיות, שנועדו להשפיע השפעה מסויימת, לעורר רגשות מסויימים. המלים הרגילות בפינו טעונות משמעות; אך מלים אלה, אשר נוצרו לאחרונה, טעונות רגשות ויצרים סוערים.“⁵

הסממן השני שעליו מצביע קלמפרר הוא זיווג היסוד המיכאני עם היסוד האורגאני. „בד בבד עם זה שהיא (הלשון הנאצית) מדגישה ללא הרף את האורגאני, את מה שצמח בדרך הטבע, הינה מוצפת ביטויים מיכאניים, מבלי לחוש בסיגנון הקלוקל ובחוסר הכבוד שבצירופי מלים כאלה...“⁶

2. Victor Klemperer, LTI [Lingua Tertii Imperii], Notizbuch eines Philologen. 2. ברלין 1949. כמוטו לספרו מביא קלמפרר את פתגמו של פראנץ רוונצווייג: „הלשון משקלה רב ממשקל הדם“ (Sprache ist mehr als Blut). אך יוצאות דופן וחורגות מהמסגרת הן הערותיו המזלזלות של קלמפרר על הציונות, שבה הוא רואה — בתסביך ההתבוללות של יהודי מומר — רומאנטיקה מעוותת, שהיא לדעתו גם אחראית לנאציזם ולסוציאליזם. במהדורה השלישית של ספרו הוא מצביע אפילו על צדדים שווים כביכול בשפתו של הרצל ושל — היטלר.
3. ויקטור קלמפרר, LTI. עמ' 21. ראה גם היינריך בל (Böll) ב" Die Kiepe" קלן 1959, מס' 1: „הפתגם: 'לו היה בכוח מלים להמית, כבר הפך מזמן התנאי לקביעת עובדה: 'בכוחן של מלים להמית'. עכשיו זוהי שאלה מצפונית בלבד, אם מניחים ללשון לסטות לתחומים בהם היא הופכת רצחנית“.
4. קלמפרר, LTI. עמ' 29: „כל לשון, כאשר ניתנת לה יד חופשית, משרתת את כל צרכי האדם, היא משרתת את ההגיון ואת הרגש, הינה דיוות, שיחה, מונולוג, תפילה, תחינה, צו והשבעה. ה-LTI משמשת רק לשון השבעה בלבד“.
5. Ernst Cassirer, The Myth of the State, Doubleday Anchor Books, New York 1955, pp.355-356.
6. קלמפרר, LTI. עמ' 63: דוגמאות לנ"ל הן מלים כמו Betriebszellen (תא-מפעל) או צירופי מלים כמו Menschen gleichschalten (לכוון אנשים לעוצמה שווה) או eine Organisation aufziehen (לכוון אירגון).

הפאראזיט היהודי

ניתן אולי לבטא את אופי התמורה שחלה בלשון גם בניסוח זה: בשלהי המאה ה-19 זכתה לתחילת המאה ה-20 חלה בה התפתחות בשלושה כיוונים — ביאולוגיזאציה, טכניזאציה ומיתיסאציה. בולטת ביותר היא התופעה שניתן לכנותה בשם ביאולוגיזאציה.⁷ שורשיה נעוצים עוד בשלהי המאה ה-18. היא מתגלה בהבלטה יתרה בתנועת הרומאנטיקה, השמה את הדגש על „האורגאני“ „הצומח בדרך הטבע“.⁸ כמעט שאין לתאר את הלאומיות המודרנית כתורה וכתנועה ללא המושג הביאולוגי של „התפתחות אורגאנית“, שעמו עשויים על נקלה להתמוזג תפיסות מיסטיות, כגון זו של „דם וקרקע“ כיסודות של חיי-עם בריאים.

תחילה שימשו המושגים השאולים ממדעי-הטבע בעיקר לצורך השוואה בלבד, וכל עוד באו רק להמחיש מושגים מופשטים, לא היה מקום לטעון נגדם.⁹ אך הלשון כפופה לחוקים משלה, והתמונה הטמונה במלה מסוימת, נוטה להשתחרר ממגבלות הדימוי וההמחשה ולהתקבל במשמעותה המילולית המקורית.

כך יכול היה למשל המונח של „גוף-העם“ (Volkkörper), בו השתמשו המפלגות השמרניות בגרמניה מזה עשרות בשנים, לקבל במשך הזמן יותר ויותר משמעות ביאולוגית-ריאלית, כשמדברים על רעל שהבולשביזם, הקאפיטאליזם והאינטלקטואליזם מחדירים בו, בגוף זה, בנסותם להשמידו. ותמונה זו אפשר לפתח לממדים אבסורדיים, כשמבכים את „הרס הגוף החי של השפה הגרמנית על-ידי הזיהום היהודי“ ומדברים על כך, „שהיסוד היהודי מכרסם בקרבו“.¹⁰ גם בבירורים על העם היהודי ובעיית-היהודים שימשו תחילה מלים ושימושי-לשון בעלי אופי ביאולוגי יותר כתיאורי-השוואה. נעיין כדוגמה בכיטי בו השתמש מומזן בדברו על היהודים, אשר היוו — לדבריו — בקיסרות הרומית ומאז ואילך „אנזים מפרק“ (Ferment der Dekomposition) עמים ושבטים, לקראת יצירת היחידות חברתיות גדולות יותר. דימוי זה, הנויטראלי או אף חיובי במקורו, התמוזג

7. ראה גם Renate Schäfer, Zur Geschichte des Wortes "zersetzen"; Zeitschrift für deutsche Wortforschung, 18 (1962), 40-80. בלשון הנאצית „תופסות תמונות בעלות גוון ביאולוגי מקום רב; בעיקר צידם הנוגה, הכהה, המלוכלך של החיים האורגניים הוא אשר שימש השראה למיטאפריקה הנציונאל-סוציאליסטית“. ארנסט יונגר (Jünger) כותב בשנת 1930 במאמרו: „אודות הלאומיות ושאלת היהודים“ (Süddeutsche Monatshefte, 27, 1930, עמ' 844): „אהובים הם דימויים בעלי אופי של רפואה עממית, שבהם ממלאת תפקיד נכבד השמדת נחילי חיידקים ומתגים, המתקפים בצורה אטומיסטית“.

8. 1. קלמפרר חוזר ומדגיש את הקשר ההדוק בין הנאציזם לבין הרומאנטיקה הגרמנית. עמ' 151: „כי ניצני העקרונות המהותיים של נאציזם מצויים ברומאנטיקה: המעטת ערכה של התבונה, השוואת מעמד האדם למעמד החיה, האדרת רעיון האלימות, הערצת שלטונה של חיי-הטרף, של המפלצת בהירת השיער“ (Blonde Bestie). ראה גם E. Friedell, Kulturgeschichte der Neuzeit, כרך ג', עמ' 954 והלאה („האורגאני“); ארנסט קאסירר Vom Mythos des Staates, 1949, עמ' 236 והלאה; 7. שפר, במאמר המובא בהערה 7, עמ' 42 והלאה. מנקודת ראות כלכלית הניח בעיקר ה-Systeme naturel הפיסוקראטי של פרנסואז קאנא (Quesnay) את היסוד לתורת „האורגניות“.

9. ראה את אזהרתו של ההיסטוריון השמרני הגרמני ג. בלוּב (Below): „הסכנה הטמונה בשימוש במונח 'אורגאני' הוא בכך, שניתן לפרשו — והוא אף פורש — פירושים שונים ומשונים, וכי אחד הפירושים המוטעים שניתנו לו הוא בתפיסת התצורה 'האורגאנית' כדבר שבחוקי-טבע ממש. עלינו לזכור תמיד שהמדובר בהשוואה בלבד. השימוש המוגבל בדימוי קובע לכן את מידת היות התורה האורגנית שימושית.“ (G. Below, Die deutsche Geschichtsschreibung von den Befreiungs-kriegen bis zu unseren Tagen, 1924, p. 80.)

10. במקור: Der Untergang des lebendigen deutschen Sprachleibes durch die jüdische Infektion. ר' הקובץ Die Juden in Deutschland; herausgeg. vom Institut zum Studium der Judenfrage, מינכן, 1939, עמ' 184.

בספרות האנטישמית עם היאור השפעתם "המפרקת" או "ההרסנית"¹⁰ של היהודים, מקבל בדרך זו משמעות שלילית והולך ונפוץ במובנו זה, תוך התקרבות מתמדת להוראתה המקורית הביאולוגית של המלה.¹¹

בדומה לכך אירע לתמונת "הגידול הסרטני של הנשך"¹² בה השתמש בשנת 1879, וילהלם מאר, ממניחי היסוד של האנטישמיות המודרנית, בחיבורו "נצחון היהדות על הגרמניות", או להשוואת הבורסה עם עץ ארסי, דימוי שנקט לאגארד לראשונה והוא הפך אחר כך לאימרת-כנף של האנטישמיות. מהכינוי, המצוי בספרות האנטישמית לגבי היהודים, שהם בבחינת "מזיקים" (Schädlinge) או "מזיקי-האומה", משתמעת אמנם האשמה, אך מבחינה לשונית יש למלה זו צליל כביכול-נויטראלי. אולם המושג "מזיק האומה" לבש אופי אחר, אם נזכור שהמלה "מזיק" משמשת בשפת היומיום, לפי הגדרת האנציקלופדיה הגרמנית של ברוקהאוז, במשמעות "בעלי-חיים וצמחים המחבלים ברכוש האדם, בחקלאות, ביערנות, בגננות, בחומרי-מזון, בחומרי-גלם ובמוצרים, וכן בחיות-בית, גידול וצייד ואף בגוף האדם עצמו, ולכן נלחמים בהם ומשמידים אותם בצורה שיטתית פחות או יותר (מלחמה במזיקים)".¹³ על רקע הגדרה זו יתקרב מובנו של הביטוי "מזיק האומה" במידה מסוכנת למלה המוקיעה Schmarotzer (טפיל) או "פאראזיט", שהינה בהקשר זה, אולי המונח הגורלי ביותר שהועתק מעולם הביאולוגי לתחום החברתי והפוליטי ושימושו בעבר כבהווה במיוחד ככינוי ליהודי. לכן כדאי לעקוב ביתר פירוט אחר התפתחות מלה זו וביחוד אחרי השימוש בה ותוצאותיו המעשיות לגבי שאלת-היהודים.

המשמעות המקורית של המלה היוונית "פאראסיטוס" — שותף-לאכילה, והיא מכוונת בתחילה לנושאי משרות כמורתיות או עירוניות, שהציבור מכלכלם. החל מהמאה ה-4 לפנה"ס היא באה להגדיר "דלפונים, המכוונים את ביקוריהם בבתי עשירים לשעת הסעודה, מבלי היותם קרואים אליה, ותמורת ארוחת-צהרים מוכנים הם לסבול התנהגות משפילה והתקלסות גסה ביותר מצד המארח ואורחיו כאחד. הפאראזיטים היוו דמות קבועה בקומדיה היוונית התיכונה והחדשה".¹⁴

במאה ה-16, כאשר ההומאניזם החייה את הלשון והספרות היוונית והלאטינית, חדר המושג "פאראזיט" במשמעותו זו ללשון הדיבור האירופית; כלומר — הוא שימש ככינוי גנאי לבריות החיים על חשבון הזולת, הקונים לעצמם תמורת התרפסות והכנעה זכויות-יתר מידי בעלי ההון והכוח, מבלי לבצע לשם כך כל עבודה ממשית, ושקשה להיפטר

10 במקורו הגרמני: zersetzend. מונח ביולוגי-כימי זה תורגם להלן במלים מפרק או הורס.

11. ראה את מאמרי המצוטטים בהערה 1. להערה זו, כמו גם להערות הבאות, ראה גם את מאמרה רב-העניין של רנאטה שפר, לתולדות המלה "zersetzen", המצוטט בהערה 7.

12. גם למלה הגרמנית "Wucher" (נשך) שורש ביאולוגי. "Wuchern" הוראתו לגדול ללא מעצור. המלה המקבילה בעברית "נשך" תופס את המושג אקטיבית יותר, ובו בזמן בהערכה שלילית יותר.

13. Der Grosse Brockhaus, מהדורה 15, כרך 16, 1933, עמ' 507. בסוף הערך מופנה הקורא לערכים נוספים: מזיקי-שדות, מזיקי-יערות, מזיקי-גן, טפילים, מחלות-צמחים, עשבים שוטים, הגנת-הצומח.

14. שם, כרך 14, עמ' 166. הגדרות דומות ראה גם באנציקלופדיות אחרות, כגון Hans Lamer, Wörterbuch der Antike (Kröners Taschenausgabe, Bd. 96). Nouveau Petite Larousse, edit. 1951. p. 343: le parasite est un des types de la comédie latine...

הפאראזיט היהודי

מהם.¹⁵ בשפה הגרמנית חופפת המלה "פאראזיט" את המלה Schmarotzer, שנכנסה אף היא למילון הגרמני במאה ה-16 ומקורה אינו ברור לגמרי.¹⁶ במאה ה-18 חודרת המלה למדעי הטבע, ומשמשת בתחילה כנראה רק את הבור-טאניקה.¹⁷ אך במאה ה-19 משמעותה מתרחבת, והמלה נעשית למושג כללי בביאולוגיה.¹⁸ כשהיא מיושמת אף לבעלי-חיים.¹⁹

מ. קולרי מגדיר מושג זה בספרו היסודי "הפאראזיטיות והסימביוזה" כלהלן: "אפשר להגדיר את הפאראזיטיות כתנאי-החיים הכרחיים לאורגאניזם הניזון מאורגאניזם אחר — המכונה "מארח" — מבלי להשמידו... על מנת להתפרנס תדיר ממארחו, נמצא הפאראזיט בדרך כלל במגע מתמיד עמו, על פני שטחו החיצוני או בתוכו. הפאראזיטיות מהווה, אם כן, בדרך כלל, קשר מתמיד בין שני אורגאניזמים, כשהאחד מביניהם חי על חשבון משנהו. לקשר זה אופי חד-צדדי מתמיד: הוא הכרחי לגבי הפאראזיט, אשר ימות אם יינתק מעל מארחו, כי אין הוא מסוגל לכלכל את עצמו, אך כלל אינו הכרחי לגבי המארח. הפאראזיט מסוגל לתנאי-החיים המיוחדים של מארחו — ההסתגלות הינה סימן-ההיכר של הפאראזיטיות".²⁰

הגדרות דומות אפשר למצוא בספרים מקצועיים של מדעי הטבע, במילונים ובאנ-ציקלופדיות כלליות. האנציקלופדיה הגרמנית של ברוקהאוז (מהדורה 15, כרך 14, 1933) מגדירה: "בביאולוגיה מציינת המלה פאראזיט בעל-חיים (כמו פרעוש, כרף, תולעת-הנימה, כנימת-העלים) או צמח החי על חשבון גופו של בעל-החיים או הצמח הנתקף, מבלי להמיתו

15. ראה Gr. Oxford Dictionary, כרך ז', עמ' 463—464: "איש האוכל על שולחן הזולת או על חשבוננו; שימוש תמיד לגנאי... הווכה בהכנסת האורחים בחסותם או בחסדיהם של עשירים או רבי-השפעה ע"י התרפסות וחנופה; חסיד מתוך אינטרסאנטיות; מלחך פנכה". אנחנו מוצאים את המונח במובנו זה כבר בשנת 1535 אצל ראבלא (Rabelais), והקשריו הולכים מאז ומתרחבים. שקספיר, בשנת 1607, שם בפי טימון מאתונה (ג', ו', 99 והלאה) את המלים הבאות: "חבורת ירודים-לאכילה!... פאראזיטים חייכניים, חלקים ומאוסים ביותר...". בולינגברוק כותב בשנת 1736 ב"אגרת אודות רוח הפאטריוטיות": "כנופיית מרגלים, פאראזיטים וחנפנים תקיף את כס המלוכה בחסות שרים כאלה".

16. ראה Grimm, Deutsches Wörterbuch, כרך ט', טור 937—942; Der Grosse Brockhaus, מהדורה 15, כרך ט"ז (1933) עמ' 708 והלאה; וראה גם הערה 21.

17. מילון אוכספורד מעיר: "Chambers Cycl. 1741-1727" פאראזיטים... בבוטאניקה מין צמח זעיר, הגדל על עצים, ונקרא כך בגלל צורת חייו והזנתו, שכולה ע"י הזולת... כדוגמת הטחבית... המהווה יחד עם החזויות וההרנגוים את משפחת הצמחים הפאראזיטיים".

18. את המלה המונח "ביאולוגיה" כהגדרה לכלל התופעות המקיפות את כל יצורי הטבע, עיצב בשנת 1802 חוקר הטבע הגרמני ג. ר. טרביראנוס (Treviranus) (1776—1837) בחיבורו: "ביאולוגיה, או הפילוסופיה של הטבע החי" (6 כרכים 1802—1822). ראה י. לייבוויץ, האנציקלופדיה העברית, כרך ח', עמודה 313; Der Grosse Brockhaus, מהדורה 15, כרך 19 (1934), עמ' 61; Allgemeine Deutsche Biographie, כרך 38.

19. מילון אוכספורד מביא כדוגמה ראשונה לשימוש במובן זה של המלה, ציטטה משנת 1826 (המכילול הגדול של חרקים פאראזיטיים) ומצטט מספרו של דארווין "מוצא האדם" (1871): "האדם נגוע בפאראזיטים פנימיים... ומוכה פאראזיטים חיצוניים". בספרו "התהוות המינים" (1859) משתמש דארווין במלה עוד יותר בהוראתה הקדם-ביאולוגית, באומרו בפרק 8 (האינסטינקטים): "לכמה מינים מבין המולוטרוס... מנהגים פאראזיטיים, כדוגמת הקוקיה... ציפור זו... מטילה ביצה בקינים זרים". (Mentor Books, 1958, עמ' 237/8).

20. M. Cauley, Le Parasitisme et la Symbiose, 2 e. edition, פאריס 1950, עמ' 21. ראה גם את התיאור המפורט של הפאראזיטיות והקשרה עם המונח סימביוזה אצל G. Lapage, Animals Parasitic in Man, Pelikan Books, עמ' 3—23, ביחוד עמ' 18—19: "הפאראזיט הינו אורגאניזם... הניזון מגופם של אורגאניזמים אחרים, המכונים מארחיו, ובעשותו זאת הוא גורם מידה מסוימת של נזק למארחים אלה... הפאראזיט... בדרך כלל קטן וחלש ממארחו". ראה גם להלן, הנספה: הערות על המושג "סימביוזה גרמנית-יהודית".

במישרין". בדומה לזה מוגדר שם המושג Schmarotzer (טפיל),²¹ המשותף לכל ההגדרות הוא, היות הפאראזיט מתקיים על חשבון יצור אחר, המכונה "מארחו". על-ידי קיומו זה הוא גורם למארחו נזק, המביא לעתים כליה עליו.²²

עם הדירת מושגים ושיטות של מדעי-הטבע למדעי-החברה, מקבלים מדעי-הרוח — ופרט מדעי-החברה — את המושגים פאראזיט, פאראזיטיות וחי-טפילות בהגדרותיהם הביאולוגיות החדשות.²³ מונחים אלה רווחים במיוחד בספרות הסוציאליסטית, האנטי-קאפיטאליסטית. השכבה המכונה בפי הפיזיוקראטים "המעמד העקר" (Classe stérile) — דהיינו, השכבה העירונית של סוחרים ותעשיינים (בניגוד למעמד היצרני היחיד — אלה, החיים על אדמתם ומעבדים אותה) — הופכת עתה לשכבה "הפאראזיטית" של קאפיטליסטים מנצלים.²⁴ "בלתי פרודוקטיבי" במובן המקובל בתורה המארכסיסטית ה"פאראזיטי" הופכים בשימושם הלשוני מושגים כמעט זהים.

היהודי, המושמץ מאז ימי-הביניים כ"מוצץ-דם" וכמנצל של "האומה המארחת" בתקופה מאוחרת יותר שנוא כנציגו של הקאפיטאליזם, תמיד ובכל מקום נחשב כזר, ולפי תורת-הגזע של האנטישמיות המודרנית בן גזע נחות ובלתי-יצרני — את מי עידי הלמה תמונת הפאראזיט כפי שהלמה את היהודי, אשר נראה היה כי התאימה לו הגדרה ביאולוגית זו, כאילו נתפרה לפי מידתו.

ובאמת מוצאים אנו מלה זו, מאז קיבלה את משמעותה הביאולוגית החדשה, כשהיא מיוחסת ליהודי. כבר יוהאן גוטפריד הרדר — הרחוק בדרך כלל משנאת-ישראל, השיר-

21. Der Grosse Brockhaus, מהדורה 15, כרך 16 (1933), עמ' 708: Schmarotzer (טפילים) (גנור משרש בגרמנית התיכונה המאוחרת smorotzen, שפירושו לפשוט יד), פאראזיטים, יצורי-טבע (צמחים או בעלי-חיים), השוהים בתוך או על גופם של יצורים אחרים (המארחים) וניזונים על חשבונם.
22. ראה ההגדרה החדשה ב-Fischer Lexikon, כרך 27, ביאולוגיה I (1962), עמ' 208: "במונח פאראזיטים אנו מבינים אורגניזמים, החיים ע"ח אורגניזמים מארחים אחרים, אותם הם תוקפים, להם הם גורמים נזק, ואתם הם אף ממייתים לעתים מזומנות". וראה גם את ההגדרה למונח הביאולוגי "פאראזיט" במהדורה האחרונה (16) של ברוקהאוז (כרך ח', 1955, עמ' 743). וכן ההגדרה בספרו של דניאל רימן: הסרי חוליות, ת"א (ספריית השדה) תשכ"ב/1962, עמ' 33: "במושג 'טפיל' (בלע"ז 'פאראזיט') אנו מתכוונים ליצור, הניזון מיצור אחר, הנמצא בחיים. הטפיל עלול להימצא בתוך גופו של המארח, המכונה 'פונדקאי', או מחוצה לו... יש שהטפיל אינו גורם, למעשה, כל נזק לפונדקאי, אך יש שהוא פוגע בתאים וברקמות או מפריש חומרים המרעילים את הפונדקאי, כיון שהטפיל, ובמיוחד טפיל פנימי, מקבל מזונו מן המוכן ואינו זקוק להגנה או לביצוע פעולות יזומות למציאת מזונו, הרי על הרוב הוא מנוון בתחום התפתחות איברי התנועה, העיכול והחוש".
23. ראה את ההגדרה המתאימה של המלה 'פאראזיט' במילון Shorter Oxford Dictionary, 1959, עמ' 1430: "אדם הדומה בחייו או בפעולו לחיה פאראזיטית", 1883.
24. אין זה המקום להיכנס לפרטי הסימאנטיקה (שעד כה לא טיפלו בה כראוי) של הבעיה החברתית, של הסוציאליזם והמארכסיזם. כדוגמה מתקופתנו אנו, אני מביא ציטטה מתוך חיבורו של ו. רלנה בכתב-העת המארכסיסטי Zeitschrift für Geisteswissenschaft כרך ז' (1959), בו מתואר האימ-פריאליזם כ"שלב הכרחי והאחרון (המונופוליסטי, הפאראזיטי) של הקאפיטליזם". המחבר מפנה אותנו לתרגום הגרמני של הכתבים הנבחרים של לנין בשני כרכים, ברלין, 1954, עמ' 839 והלאה. ראה שם לדוגמה כרך א', עמ' 848 והלאה. את הפרק "פאראזיטיות ורקבון של הקאפיטאליזם"; שם, עמ' 851: "מדינת הרנטנים [החיים על רנטה, על ריבית מנכסים וכו'] הינה מדינת הקאפיטאליזם הפאראזיטי הנרקב". מעניין יהיה לבדוק בהקשר זה את מובן המלה "פאראזיט" בבריה"מ. כנראה שיש שם מהלכים לקריאות תגר על פאראזיטים ומנצלי החברה, שאינם עובדים, המופנים לעתים קרובות באופן ברור נגד היהודים. ראה למשל את המאמר: "הפאראזיטים אל עמוד הקלון", ב"דבר" מיום 21.9.60, או התמונה האנטייהודית שמביא "מעריב" בגיליונו מיום 3.2.62 ותחתיה המלים: "פאראזיטים, צאו ממוסקבה!" חרושציב השתמש בה תכופות במכתב התשובה שלו לברנארד ראסל מיום 21.2.63. ראה התרגום האנגלי הרשמי ב-Jewish Observer and Middle East Review מיום 8.3.63, עמ' 14-15: "מדינתנו... מגינה על אנשי-עבודה ישרים בפני פאראזיטים". "מה שמכונה 'עבודתם' של ספסרים... והדומים להם, אינה אלא פאראזיטיות חברתית". "המשטר הקאפיטאליסטי... מאפשר לאנשים מסויימים... לנהל חיים פאראזיטים...".

הפאראזיט היהודי

הלל לשירה היהודית העתיקה — מסכם בשנת 1784, בפרק "העברים" שבספרו "רעיונות לפילוסופיה של ההיסטוריה"²⁵ את דעתו (ודעת בני-זמנו) על אופיו ותולדותיו של העם היהודי במלים אלו: "עם האלוהים, לו יעדו אי-אז השמים עצמם את ארץ מולדתו, חי במשך אלפי שנים — למעשה כמעט מאז היותו לעם — כצמח פאראזיטי על גזעיהן של אומות אחרות; הינו גזע של מתווכים ערומים, הפזורים על פני כל כדור הארץ כמעט, ועל אף דיכוי, אין הוא שואף בשום מקום להשיב את כבודו הראשון ואינו מתגעגע לבית משלו, למולדת".

בהמשך ההתפתחות מיושמת המלה פאראזיט ליהודי, משתי נקודות-ראות שונות. האנטישמיות הגזענית שבמוצאה ובתורתה טיפלת בפרוטרוט במקום אחר,²⁶ מתאר את הגזע היהודי-השמי כגזע פאראזיטי; הנמנים עליו הינם פאראזיטים, המסוגלים לחיות רק על גבי "מארחיהם". תמונת "העמים המארחים"²⁷ והיהודים החיים בקרבם, מושפעות יותר ויותר מתפיסה נאטוראליסטית זו של הפאראזיט ומארחו, שעליו הוא חי, שמדמו ומלשדו הינו ניזון, תוך גרימת נזק, המביא לא פעם לכליונו של הלה. ועם תפיסות אלה מתמזגות הנטיות האנטי-קפיטאליסטיות, בעיקר של סוציאליסטים מסויימים, (בעלי רעיונות המבוססים לא פעם על תפיסות פיזיוקראטיות), אך הדם נשמע גם בדבריהם של רבים אחרים מבין מתנגדי היהודים.

5. י. פרודון (Proudhon) מנמק בשנת 1858 את פיזור היהודים ב"פאראזיטיות המרקנטילית והספטרית"²⁸, שהינה תכונתם התורשתית. מאז ימי ישו חיים הם "על חשבון אומות אחרות", ואף החרות שניתנה להם על-ידי המהפכה הצרפתית, לא שינתה בכך מאומה. "היהודי נשאר יהודי, גזע טפילי, מתעב עמל-כפיים, שטוף בסחר-הברחה

25. Johann Gottfried Herder: Ideen zur Philosophie der Geschichte, כאן צוטט לפי הוצאת כתביו ב" Goldene Klassiker Bibliothek, כרך ה', עמ' 57.

26. ראה את מאמרי המוזכר בהערה 1. שם מובאות גם ראיות לטענות הנ"ל בכתבי דירינג, לאגארד ואחרים.

27. המונחים "העם המארח" (בלעז: Wirtsvolk) ו"העם האורח" (Gastvolk) בהתייחסותם לבעיית היהודים ראויים לעיון ולמחקר שיטתי. מקורם כנראה בתפיסתו של "משפט הזרים" (Fremdenrecht). כפי שהתפתח בימי הביניים מתוך מסורת עתיקת-יומין. מארטין לותר אומר במאמרו "אודות היהודים ושקריהם" (1543): "הרי אנחנו סובלים מהם [מהיהודים] יותר משהוואלשים [האיטלקים] סובלים מהספאניולים! הם תופסים את מטבחנו, מרתפו, כליו ונרתיקיו של המארח, ויחד עם זאת מקללים אותו ומאיימים עליו במותו. כך נוהגים גם אורחינו, היהודים; אנחנו מארחיהם (Ihre Hauswirte)". טרייצ'קה, אדוארד פון-הארטמאן, דירינג ואחרים עשו, החל משנות ה-80 של המאה ה-19, את המושג "העם המארח" (Wirtsvolk) לפופולארי, עד כי אפילו יהודים השתמשו בו בתמימות מה, מבלי לשער כלל את מלוא הקשריו. פרידריך ראצל, האנטרופו-גיאוגראף, מייחס ליהודים את המונח, מנקודת ראות של הגיאוגרפיה המדינית באומרו: "יהודים, ארמנים וצוענים גרים כאילו הם דיירים שוכרים בקרב עמים אחרים" (wohnen bei anderen Völkern gleichsam zur Miete). ראה את מבחר כתביו: Friedrich Ratzel, Erdenmacht und Völkerschicksal, herausg. von Karl Haushofer, Stuttgart (Kröner) 1940, p. 240. הרצל, במבוא ל"מדנת-היהודים" בשנת 1896, מתריע חריפות נגד המונח — הערות, שנתעוררו בו עקב שיחה עם המוזכר הכללי של האליאנס (כ"ח) 1. לוואן, ראה תיאודור הרצל, יומנים, 20 בספטמבר 1895. וראה גם את הערותיו של א. לשניצר (Leschnitzer) בספרו Saul und David. Die Problematik der deutsch-jüdischen Lebensgemeinschaft, היידלברג, 1954, עמ' 200—201.

28. בספרו De la Justice dans la Révolution et dans l'Englise כאן מצוטט על פי ספרו של א. זילברנר, הסוציאליזם המערבי ושאלת היהודים, מחקר בתולדות המחשבה הסוציאליסטית במאה התשע-עשרה, ירושלים, 1955, עמ' 316.

ובהערמה על החוק, בספרות ובנשך²⁹. ו-25 שנים לאחר מכן: „היהודים הינם בעלי אופי אנטי-יצרני... תמיד הם רמאים ופאראזיטים“³⁰. לדידו של הסוציאליסט אלברט רניאר (Regnard) מקביל הניגוד בין היהודי והארי לניגוד שבין הקאפיטאליסט לפרולטארי³¹. האנארכיסט באקונין, המתנגד לקאפיטאליזם ולמארכסיזם כאחד, כותב בשנת 1871³²: שהעולם היהודי כולו מהווה „כת נצלנית, עם של עלוקות, גוף פאראזיטי זללני“, „המשרת בעת ובעונה אחת את מארכס ואת הרוטשילדים“.

כך, בשתי משמעויות אלה — זו האנטישמית-הגזענית וזו האנטי-קאפיטאליסטית, המשתלבות לעתים בתהפוכותיהן — משמשת המלה פאראזיט יותר ויותר לציון היהודי כפרט, כבן הגזע היהודי או השמי וכנציגה של שכבה כלכלית.

אויגן דירינג — שספרו על „בעיית היהודי כבעייה של גזע, נימוסים ותרבות“³² אשר הופיע לראשונה בשנת 1881, ואפשר לראות בו את הביסוס ה„קלסי“ לאנטישמיות הגזענית — אומר שהיהודי, כפאראזיט, מעדיף לחיות בחברה שתהליך רקבונה כבר החל. המזרחן הנודע, פול דא לאגארד, מדמה את היהודים לחיידקים ולטריכינות³³. כל גוף

זר יוצר בגוף חי אחר אי-נחת, מחלות, ולעתים תכופות אף מיגול ומוות³⁴. ניתן להבחין כאן כיצד תמונת הפאראזיט, המשמשת תחילה יותר כדימוי מטפורי גרידא, מתקרבת עד לזהות גמורה, למשמעות שנודעה למושג זה בעולם הטבע. דוגמאות רבות עשויות לשמש ראיה לתהליך זה. בשנת 1893 כותב, למשל, הפיזיולוג הפלורנטיני פאולו מאנטגאצה, במאמר ביקורתי על האנטישמיות של זמנו³⁵ כי מאשימים את היהודים „על כי אין הם אברים בגופנו האירופי, אין הם גידים בבשרנו, לא ורידים לדמנו, אלא סבכים, גידולים ותפיחות, הפזורים פה ושם ומעכבים את הזרימה התקינה של נוזלי-חינו ושל כוחותינו. במלה אחת — אלה הינם הפאראזיטים הדשנים והחצופים של החיים האירופיים“³⁶.

29. א. זילברנר, הסוציאליזם המערבי וכו', עמ' 71 ועמ' 316. בדומה לכך מתאר הסוציאליסט מאסכולת פורייה — אלפונס טוסנל (Toussenel) את היהודי בספרו העיוני: *Les Juifs, rois de l'époque*: *histoire de la féodalité financière* (פאריס 1845, מהדורה 2 1847) כ„גזע פאראזיטי באופן מוחלט“ ומכנה „בשם-הגנאי יהודי“ את כל העוסקים במסחר-כספים, „החיים כפאראזיטים בלתי-יצרניים על רכוש הזולת ועל עבודתו. יהודי, מלווה-בנשך וסוחר הם שמות נרדפים בעיני“, מצוטט כאן על-פי מאמרו של א. זילברנר — *The Attitude of the Fouristist School toward the Jews*, *Jewish Social Studies* 9 (1947), עמ' 329—362.

30. בספר *Césarisme et Christianisme*, 1883; מצוטט כאן על-פי א. זילברנר, הסוציאליזם המערבי וכו', עמ' 317. מעניין — והרה תוצאות! — כיצד מתמוגגת עם ניסוחים אלה תפיסות מהמסורת העתיקה, כאשר ממשך פרודון ואומר: *c'est le mauvais principe, satan, ahriman, incarné*: „זהו עיקרון הרע, השטן, מושרש בכשרו של הגזע השמי“. וראה על כך גם להלן.

31. מצוטט אצל זילברנר, שם, עמ' 320: *Le Juif est vis à vis de l'Aryen comme le capitalisme vis à vis du prolétaire*.

32. *Gesammelte Werke* (ברלין, 1931—1934), כרך ג'; כאן ע"פ זילברנר, הסוציאליזם המערבי וכו', עמ' 354.

33. *Die Judenfrage als Rassen-, Sitten- und Culturfrage*: Eugen Dühring: רואה גם להלן, הערות 81—78.

34. *Juden und Indogermanen, eine Studie nach dem Leben*, Paul de Lagarde, גטינגן 1887, עמ' 339.

35. *Deutsche Schriften, Letzte Gesamtausgabe*, 1886, עמ' 330; *Neue Ausgabe*, מינכן 1924, עמ' 293—294.

36. *Neue Freie Presse*, 23—24 בספטמבר 1893; הציטטה ממאמר-הסיום, 24 לספטמבר.

37. הוא מוציא מאבחנה זו את המסקנה הציונית הבאה: „ולו היינו יכולים לנהוג על-פי איבתנו, היינו מחזירים להם בשמחה — לו היה זה בסמכותנו — את ירושלים ומקומים מחדש את ממלכת ישראל“.

הפאראזיט היהודי

אודות יהודי בוהמיה כותב הרצל בשנת 1897, 37 שהגרמנים, אשר אתם הודעה, החלו לפתע לנער חוצנם מהם. «פתאום הכריזו עליהם, כי הם פאראזיטים המוצצים את לשד הגזע».

השוואות מסוג זה הולכות ומתרבות מאז גמר מלחמת העולם הראשונה, כשאופיין המטאפורי הולך ונסוג מפני הזיהוי הגמור עם משמעות המונח במדעי-הטבע. יחד עם זאת, מועלים יסודותיו הביאולוגיים לא פעם אל הספירה של המיתוס. תופעה זו התאימה לרוח התקופה. ביטוי אופייני ביותר לרוח זו ניתן אולי ע"י אוטוואלד שפנגלר (Spengler). בחזונו ההיסטורית-אמיתית על «שקיעת ארץ-המערב», שפורסמה לראשונה בשנת 1918, 37 בתיאורו ה"מורפולוגי" נתפסות התרבויות תפיסה כמעט נאטוראליסטית, מתוארות כאורגאניזמים, הכפופים לחוקי החיים של צמיחה וגדילה, של ירידה, בלייה, ניוון, התאבנות — מוות. אמנם הסתייג שפנגלר — אשר בז, כמו ניצשה לפניו, להמונים, והתנגד לפולחן הגזעני-הזול — מהשקפת-העולם הנאציונאל-סוציאליסטית, ומכאן מובן, משום מה המנהיגים הנאציונאל-סוציאליסטיים — שלמעשה לא היו רחוקים כלל מטיפוס-המנהיג הקיסרי לפי הגותו — אף הם הסתייגו אחר כך ממנו. אך ספרו תרם ללא-ספק תרומה לא-מבוטלת לפופולאריזציה ולמיתוזאציה של דמות היהודי, כפי שנצטיירה בעיני בני-תקופתו. את השפעתו ניתן להשוות להשפעת «ההיסטוריה הגרמנית» לטרייטשקה, ארבעים שנה קודם לכן. באמצעות ספרו חדר התיאור הסטיריטיפי של היהודי, שהיה נפוץ אז, ושהועלה על ידו בהפרזה מורפולוגית-מיתית, כ"אמת מדעית מוכרת", לתוך חוגים אשר הסתייגו מסילופי ההיסטוריה של האנטישמיות הראדיקאלית, הגסה והתועמלנית. הפרק המסכם את השקפותיו על היהדות, 38 מהווה תערובת מזוהה של אנטי-תיזות ביאולוגיות-מיתיות ומושגים מעורפלים שנתלבשו בדימויים. ועם היות מספר אמיתות על מהות הקיום היהודי בין עמי-אירופה נתפסות על ידו באורח אינטואיטיבי — אין סגנונו המבריק של שפנגלר יכול לחפות על העובדה, שהוא ספג והפיץ מכלול גדול של משפטים-קדומים סטיריטיפיים. וכך עולה מספרו דמותו של היהודי כ"יסוד מפרק", נושא ציניות מרעילה, הזר באופיו ל"עם המארח" והעומד, למרות רצונו, מחוץ למעגל-חיו וערכיו של זה.

אופייני למיתוזאציה זו של תפיסות ביאולוגיות הוא, בדרך אחרת, חיבורו של האנס בליהר (Blüher) «הפרישה היהודית», שהופיע לראשונה בשנת 1922 ועורר

37. בחיבור «הצייד בבוהמיה», Die Welt, 5.11.1897; עברית — «בפני עם ועולם», נאומים ומאמרים ציוניים, א' (כתבי הרצל, כרך ד'), ירושלים תשכ"א, עמ' 157.

37. Oswald Spengler, Der Untergang des Abendlandes; Umriss einer Morphologie der Weltgeschichte. כאן השתמשתי בהוצאה החדשה, שהופיעה בכריכה אחת, מינכן 1963.

38. דרך אגב מוליך קו ישיר מתפיסתו זו של שאלת-היהודים כסעיף בפרק «בעיות התרבות הערבית» לתפיסתו של טוינבי על היהדות כ"פוסיל" של «התרבות הסורית». תפיסה זו של התרבות הערבית, לגביה תולדות ישראל מהוות טרום-היסטוריה, שפנגלר רואה בה תגלית גדולה: «הערבים המאוחרים חזו את אחדותה, אך היא נעלמה לגמרי מעיני חוקרי-ההיסטוריה המערביים, עד כי אין למצוא אפילו כינוי הולם בשבילה». ראה א. שפנגלר Der Untergang des Abendlandes, כרך ב', פרק 3; אודות היהדות, עמ' 398 והלאה. על היהדות לפי תפיסת שפנגלר, ראה בראש ובראשונה: Max Grunwald, Das Judentum bei Oswald Spengler, ברלין, 1924. על שפנגלר ואישים אחרים שנזכרים להלן דנתי גם, בהקשר נרחב יותר, במאמרי «שאלת היהודים בספרות האנטישמית החדשה כהכשרת הדרך אל 'הפתרון הסופי'», שנתפרסם בכתב-עת «בתפוצות הגולה», חורף תשכ"ה, עמ' 30—55.

מיד תשומת-לב מרובה.³⁹ כפי שמעידה כותרת המשנה, התכוון בליהר לתת כאן "ביסוס פילוסופי לסיטואציה ההיסטורית של היהדות והתנועה האנטישמית".

בליהר, שמוצאו מתנועת הנוער הגרמנית והוא אופייני מבחינות רבות לגישה, מסתייג אף הוא מניסוחיה ודימוייה הגסים של האנטישמיות. המונח "פאראזיט" או "פאראזיטיות" אינו מופיע בחיבור זה וגם לא במאמרים אחרים שפירסם בשאלת היהודים לפני ואחרי חיבורו זה. במרכזו עומד מושג, הלקוח גם הוא מתחום מדעי-הטבע ואף הוא הועלה לספירה מיתולוגית: מושג ה"מימיקריה" (חיקוי והשוואה).

בליהר סבור, ש"היהודים הם העם היחיד הנוהג מימיקריה. מימיקריה של הדם, השם והדמות".³⁹ הסוואתם שונה מזו של עמים אחרים, היא מושרשת עמוק בהווייתם. הסיבה לכך נעוצה במחלם ההיסטורי — פוסק בליהר, בהמשיכו את המסורת הנוצרית מאז אוגוסטינוס ועד הגל, שהוא מעלה אותה לדרגה של מיתוס, ושזור בה מכלול דימויים ביאולוגיים: יעודם כעם הנבחר היה הולדת ישו בלבד. מאחר שהתכחשו לו, "חולה היהדות בהווייתה היסודית" — העם היהודי כולו וכל יהודי כפרט. המאורע ההיסטורי הגדול האחד במצב זה הינה הציונות. היא מעידה על פיתוח תודעה יהודית, המבטל מעיקרה את תכונת החיקוי וההסוואה.

המאורע ההיסטורי השני המתחולל לעינינו הינו הינתקות היהדות מהעמים המארחים, אותה מגדיר בליהר במונח הלאטיני "Secessio judaica" (כפי שהוא רואה כנראה חובה לעצמו לעשות ב"הנחת יסוד פילוסופית"). המימיקריה של היהודים נכשלה. היהודי נחשף עתה גלוי לעיני העמים: Jehuda patet. והתוצאה הישירה: "מכאן סכנת פוגרום כלל-עולמי מרחפת מעל לראשם".⁴⁰

כד בכד עם הופעת מאמרים כשל בליהר, הפונים אל החוגים האינטלקטואליים, הופיעו גם ספרים אחרים, אשר הפיצו אותה תורה עצמה, במהדורה גסה יותר, בשכבות עם אחרות, באמצעות תיאורים פרימיטיביים מרשימים. הטיפוסיים ביותר לספרות זו, אף הנפוצים ביותר, הם אולי ספריו של ארתור דינטר, בפרט הרומן שלו "החטא כלפי הדם" (Die Sünde wider das Blut), שהופיע בשנת 1918, ובשנת 1920 נמכרו כבר ממנו למעלה מ-100,000 עותקים. ע"י תערובת של רומאנטיקה זעיר-בורגנית-לאומנית⁴¹ עם טכניקה וולגארית ומיתולוגית גזעית תוך שילוב עם מיסטיקה נוצרית-תיאוסופית, ובתוספת הערות והארות פסבדו-מדעיות, נעשה כאן ספר רבי-מכר אנטישמי, המדבר אל האינסטינקטים, הפחדים והאינטרסים למיניהם.

גיבור הספר הוא מדען ארי, שאשתו הראשונה היתה יהודיה, והשניה נוצריה, אשר הרה בנעוריה לקצין יהודי ועל-ידי כך — לפי השקפת המחבר — הושחתו תאיה-התורשה

39. Hans Blüher, *Secessio Judaica; Philosophische Grundlegung der historischen Situation des Judentums und der antisemitischen Bewegung*. Berlin 1922.

אני עוד זוכר היטב את הרושם העמוק שעשו עלי החוברת הזאת בזמן הופעתה וכן הרצאה על נושא זה, שהשמיע מחברה זמן קצר אחריכן בנירנברג. הייתי אז משוכנע, כי יבואו פרעות על יהודי גרמניה, והגבתי ברוח זו ברשימות-יומן.

39. ראה דברי אלפרד רוזנברג אודות "השקר המתמיד כאמת האורגאנית של האנטי-גזע היהודי". וראה על כך גם הלאה בגוף המאמר.

40. בליהר סבור, שהמדינה היחידה שתירתע בפני הפוגרום — תהיה גרמניה. "אין זה אצילי לענות את האויב שפורק מנשקו. אין הגרמני רומה לצרפתי"...

41. טיפוסים הוא הסיוס של הרומאן: "כך לבסוף ניתן לו, על-אף הכל, מבוקשו למות למען המולדת המקודשת".

הפאראזיט היהודי

שלה ללא תקנה. מנסיונו זה למד הגיבור את חוקי הטבע והנפש של תורת-הגזע; בהפצתה הוא רואה מעתה את יעוד חייו.

יסוד תורה זו הוא, שכל מגע עם הדם היהודי מזהם ומשחת ללא תקנה ועד סוף הדורות את הדם הגרמני הטהור, פעולת הארס של הדם היהודי חזקה עד כדי כך, שהתכונות היהודיות התורשתיות חוזרות ופורצות שוב ושוב, לאחר שנערה גרמניה באה במגע מיני עם יהודי, ולו רק פעם אחת בלבד.⁴² הסוחר היהודי, העשיר, חותן הגיבור, מנצל באופן שיטתי הרעלה זו, ובאמצעותה חותר במזיד ובמתוכנן „לקראת מטרות שטניות ממש“. למחבר ברור כשמש: „העם הגרמני זוהם והורעל במזיד ובמתוכנן“. כל זה מתברר מתוך חליפת-מכתבים של הסוחר, אשר נמצאה אחרי מותו ותוכנה דומה מבחינות רבות ל„פרוי-טוקולים של זקני ציון“, שתפוצתו הנרחבת בגרמניה החלה אז. העיזובן כלל חליפת-מכתבים עם כל קצות תבל, ומלבד העניינים הדימוניים-פורנוגרפיים המוזכרים לעיל — היא נסבה על עסקי-תיווך בכל שטחי הפעילות האנושית, אך אין בה זכר לעבודה יצרנית. סגנונו של רומאן סנסציוני זה מסביר לנו במידה רבה, כיצד חדרה אותה תשלובת של השגות ביאולוגיות, מיתולוגיות וטכניות לתודעת התקופה. ניקח לדוגמה את המשפט הבא: „הסוחר היהודי ידע להוציא רווחים מכל עבודה אנושית שבוצעה אי-פעם. מאות אלפים, לא — מיליונים אנשים, העובדים בויעת אפיהם בכל חמשת חלקי תבל, פירפרו בקצות החוטים שהוא איגד בידו. כאותו עכביש ישב בלשכתו בברלין, כשהוא מוצץ דרך צינורות-חוטים את לשד גופם ותמצית נפשם של אנשים... היה זה אותו לב גדול חסר-רחמים, אשר מצץ דם אנוש, על מנת להפכו למזומנים — ויהיה הוא מעורקיו של האיש הלבן או השחור, הצהוב או האדום, מוורידי נוצרי או כופר“. וכמסקנה הכרחית מכאן, אומר הגיבור הארי, בנאום הגנתו בפני חבר המושבעים, במשפטו על רצח היהודי שפיתה את אשתו השניה (לפני הינשאה לו, לגיבור!): „אם לא יידע העם הגרמני לער מעצמו את הערפד היהודי, אותו הוא מיניק מבלי דעת בדם ליבו, אם לא יידע להפכו לבלתי מזיק — ודבר זה אפשרי באמצעות תקנות משפטיות פשוטות — כי אז יגווע תוך זמן קצר“.⁴³

ספרים כספרו של דינטר המוזכר לעיל, יכולים להוות דוגמה טובה לשימוש במונח פאראזיט בהקשר לבעייה היהודית. המושג פאראזיט מובא כאן בהקשר גלוי או מוסווה עם תפיסות שמקורן בשלבים קודמים בתולדות הבעייה היהודית, והן מהוות כעין שכבות עמוקות יותר של דמות היהודי בתודעה העממית. השטן, המלווה בריבית קצוצה, מוצץ הדם והמנצל, הקושר נגד העולם, כפי שתואר היהודי ב„פרוטוקולים של זקני ציון“,⁴⁴

42. טיעון זה חוזר אחר-כך בצורה דומה מאוד ב-„Mein Kampf“ של היטלר, והוא נדוש בהרחבה, בלוויית אילוסטרציות ותחריטי-עץ, בעיטור סיפורים על אינוס נשים נוצריות וטכס-רציחות של ילדים נוצריים בסגנון פורנוגרפי-סנסציוני, שבועון Der Stürmer („המסתער“) של הגאולייטר הפראנקוני יוליוס שטרייכר, ראה גם G. M. Gilbert, Nuremberg Diary, ניו יורק 1961, עמ' 111—112. (Signet Books).

43. דינטר, עמ' 276—277.

44. בעייה בפני עצמה היא, כיצד קרה הדבר שהיוף המגוחך של „הפרוטוקולים“ האלה יכול היה להגיע, מאז 1919, לידי הפצה המונית במהדורות ובנוסחאות חדשות ונשנות, וכיצד יכול היה להתקבל כאמת אפילו בחוגים, שבדרך כלל מגיבים ברגישות על זיופים מעין אלה. ראה על כך גם חיבורי: שאלת היהודים בספרות האנטישמית החדשה כהכשרת הדרך אל „הפתרון הסופי“ (בתפוצות הגולה“, חורף תשכ"ה).

והדמות המיתית של הערפד (הוואמפיר)⁴⁵ מובאים כאן כמלים נרדפות למונח פאראזיט. שהוראתו המקורית זרה להם לחלוטין. הרי ממהותו של המיתוס הוא, שמתמזגים בו המציאות ביצירי-הדמיון, עד כי האדם הנתפס למיתוס, אינו מסוגל עוד להבחין בגבול המבדיל בין המציאות לבין פעולת דמיונו המאמין. יחסי גדלים מסתלפים כאן לחלוטין: זעיר עשוי להתעצם והענק להתמעט עד היותו בלתי נראה. כך עשוי הפאראזיט, הזעיר מכדי שייראה, אך רב העוצמה בפעולתו, להיארג בתפיסה הדימונית של היהודי, עד כי הקורא או השומע לא יבחין, אם המונחים והתפיסות השונים יוחלפו זה בזה. חילוף מונחים זה ייתכן עוד יותר, כאשר האדם המשתמש בהם נתון בעצמו ללחץ פחדים ונירוחות כפיתיות, כפי שהיו רבים מבין המנהיגים ואנשי השורה של הנציאונאל-סוציאליזם.⁴⁶

טיפוסיים במיוחד ורבי השפעה הם כמובן כתביו של אדולף היטלר, ובפרט ספר-המצע שלו "Mein Kampf". אם נשווה את המלה פאראזיט, בשימושה בראשית התנועה האנטי-שמית המודרנית, בשנות ה-80 של המאה ה-19, עם שימושה בפי היטלר וגרוריו, ניווכח מיד שהוראתה נעשתה הרבה יותר נאטוראליסטית. המזרחן הווינאי אדולף וארמונד, הסביר בשנת 1883, בספרו על "חוק הגוודות ושלטון היהודים בימינו", את תכונותיו של היהודי על רקע גוודותו, ותוך כדי כך דיבר על אופיו הפאראזיטי של הגווד.⁴⁷ המונח פאראזיט משמש כאן יותר כדרך השוואה מאשר כתיאור נאטוראליסטי של מציאות. לעומת זאת סבור היטלר, שאף לנווד יש יחס מוגדר לעבודה, אך לא כן ליהודי: "לכן לא היה מעולם נווד, אלא פאראזיט בגופם של עמים אחרים". אין הוא נע ונד כנווד. ההיפך הוא הנכון — "הינו הפאראזיט הנצחי. טפיל המתפשט והולך, כאותו חיידק נורא, בכל מקום בו תימצא לו קרקע דשנה". השפעת הווייתו דומה אף היא לזו של הטפיל: "בכל מקום בו הוא מופיע, גווע העם המארז, אם במוקדם ואם במאוחר". הוויית היהודי היא הווייתו של "פאראזיט-העמים", והיטלר סוקר בפרטיה את פעילותו המתמדת על "העמים בהם הוא נגס ולקרם חדר" במשך ההיסטוריה. על-ידי השחתת-גזע שיטתית מרעיל היהודי בודון את דמם של העמים המארחים. "אך קץ הירותם של העמים המדוכאים על-ידי היהודים", מתנבא המחבר, "יהיה גם קיצו של פאראזיט-העמים עצמו. אחרי מות קורבנו, עתיד לגווע, במוקדם או במאוחר, גם הערפד".

בהעיפו מבט אחרנית, במשבר בגרמניה, סבור היטלר, שבאוגוסט 1914 היתה גרמניה יכולה להשתחרר מן "הדבר והמגפה של המארכסיוז היהודי". הממשלה היתה חייבת אז "לגייס ללא רחם את מלוא עוצמתה הצבאית לשם הדברת מגפה זו". ביד חזקה והתמדה אפשר היה אז להצליח: "בשעה שבחזית נפלו טובי האנשים, יכלו בבית לפחות להשמיד

45. הנציאקלופדיה ברוקהאוז, מהדורה 15, כרך י"ט, 1934, מגדיר את הערפד (הוואמפיר) במלים אלה: "על פי האמונה העממית הסלאבית-הדרומית, הרומנית והיוונית: מתים הקמים לעת לילה מקברותיהם ומוצצים את דם החיים".

46. טיפוסי לרוח התקופה הוא בהקשר זה אולי קובץ שיצא לאור באמריקה בשנת 1932, ערב ההפיכה הנאצית, בשם: "תקופתנו הניורוטית" (Our Neurotic Age). המו"ל, סמואל א. שמלהאוזן, אומר בהקדמה: "שתקופתנו מופרעת מוזרות וללא תקנה, את זאת יודעים כיום אפילו אופטימיסטים מושבעים. הכלכלנים כולם החלו לכתוב אודות תרבות ימינו, כאילו היו פסיכיאטרים ופסיכופתולוגים מומחים. הכל מודים, שהמשטר החברתי נמצא בשלבים האחרונים של מחלה אנושה. אווירת החיים המודרניים מעלה צהנה של חרד חולים".

47. ראה *Adolf Wahrmund, Das Gesetz des Nomadentums und die heutige Judenerrschaft*, מהדורה 3, 1919, עמ' 67: "אם הערבים... חיים גם כיום עוד כפאראזיטים וחיו תמיד כפאראזיטים, מפני שכנוודים הם מוכרחים להיות כאלה — ומאידך, אם היהודים בני-זמננו מכונים בפי הלא-יהודים פאראזיטים, אין כל סיבה להניח, כי חיהם אי-אז בארץ-ישראל היו אחרים".

הפאראזיט היהודי

את השרצים". ובפרק הסיום, הדין בהחמצת ההודמנות לעיקור "המארכסיוז היהודי", אומר היטלר בפסקנות מתאורת: "לו היו מטילים בראשית המלחמה ובהמשכה 10,000 עד 15,000 איש מאותם המשחיתים העבריים בגאז מרעיל, כמו שהורעלו בשדה הקרב מאות אלפים מבין טובי הפועלים הגרמנים מכל השכבות ומכל המקצועות, כי אז לא היה קורבן המיליונים לשווא"⁴⁷.

ספר אחר מאפיין אולי עוד יותר את התפיסה הנאטוראליסטית-מילולית של המלה פאראזיט בהתייחסה ליהודי, והתמוגגותה עם התפיסה המיתית של הוואמפיר. זהו ספר משונה אמנם ומבלבל, אך השפעתו גדולה על כמה מבין המנהיגים הנאציים, בפרט על אלפרד רוזנברג; הוא מדבר עליו בהערכה ומצטט אותו בחיבורו "המיתוס של המאה ה-20", מפני שלפי השקפתו הוא משמש "ראייה מדעית צרופה לחוקי-החיים הפועלים בקיומו של הפאראזיט היהודי". שם הספר "פאראזיטיות חברתית בחיי העמים"⁴⁸.

תמונת השער מתארת בצבע דם את הערפד-הפאראזיט היהודי, המחבק בוריעות היניקה שלו את כדור הארץ. בעיני מחברו, א. שיקדאנץ, היהדות הינה "היפוכו של האידיאל של גזע בר-קיימא" — מכאן שהינה "אנטי-גזע" (Gegenrasse). "יהדות פירושה טפילות". תיזה זו מפתח עתה המחבר לפרטיה, בהביאו ראיות ממדעי-הטבע, שצלצולן טיפוסי לאוטודידאקט. בהתווכחו עם זומבארט בשאלת השפעתה של היהדות על התפתחות הקאפיטאליזם המודרני, אומר המחבר: "לא היה זה ה-homo capitalistic (האדם הקאפיטאליסטי) אלא ה-homo parasiticus (האדם הפאראזיטי) בכסות משק הכספים, אשר גדל להיות ה'הומו-פאראזיטיקוס' לגבי העמים-המארחים שלו באירופה". היהודים מהווים לדעתו "אנטי-גזע פאראזיטי מאוחד באינסטינקט... ההווייה היהודית הינה תהליך רציף ומתקדם של פאראזיטיות חברתית, וכיחידה במינה בטבע כולו, היא תוקפת את כל קבוצות החברה האנושית, ובראש וראשונה את המפותחות שבהן". והמחבר מוסיף כהסבר, שהמונח "פאראזיטיות חברתית" לקוח מחקר חיי הנמלה. הוא מביא ציטטה מתוך חיבור של ק. אשריך על הנמלה: "אנחנו מכירים כיום שורה שלמה של פאראזיטים חברתיים קבועים בין הנמלים". גם בין מינים מסויימים של נמלים ידועה תופעת "פרברזית האינסטינקט של המינים הראשוניים", לנוכח מלכות ממינים זרים במקורם. תופעה זו דומה במשמעותה לתהליך "השיתוק ההדרגתי של כושר המחשבה וההבחנה של גזעים אנושיים ראשוניים, הנגרם על-ידי האינטלקטואליזם היהודי". שיחות כל ערכי התרבות על-ידי היהדות צועד "יד ביד עם התהליך הממשי של סינון דמם אל תוך גוף העם, שגם הוא, בסיכום, אינו אלא פעולת שיחות"⁴⁹.

בפרק המוכתר בשם "העולם על פרשת דרכים" (Die Weltwende) דן המחבר גם בהשקפתו של הרצל על בעיית-היהודים, והוא מוציא מסקנה, שהציונות הפוליטית הצמיחה "ראש לפאראזיט שפעל עד כה כשהוא מפוזר בגופי העמים השונים". המחבר מצרף טבלה, בה הוא מצייר סכימה גראפית המתארת את הפעולה הפאראזיטית של היהדות המאורגנת, כשבראשה עומד המסדר היהודי "בני-ברית" וממנו מסתעפות שלוחות הציונות בדמות זרועות יניקה, ובמקביל לציור זה — ציור של סרטן-השק (sacculina curcini).

47. היטלר, Mein Kampf, כרך א', עמ' 184—187, 358; כרך ב', עמ' 772.

48. Arno Schickendanz, Sozialparasitismus im Völkerleben, לייפציג 1927.

49. שם, עמ' 121—122.

סרטן החי חיים פאראזיטיים על סרטנים אחרים. הציור כולו נושא את הכותרת: „אחת התצורות ממשפחת הפאראזיטיות המזכרות לעיל (טפיליות בגוף בודד)“.⁵⁰

אלפרד רוזנברג מאמץ לו תמונה זו במובנה המילולי. בספרו „המיתוס של המאה ה-20“⁵¹, אשר הופיע לראשונה בשנת 1930 ועד 1942 הופץ במיליון עותקים ומעלה, מזהה המחבר את מהות היהדות עם טפיליות. „מונח זה“ — אומר רוזנברג בנסיונו זה של חזות ביאולוגית-מיתית — „אינו מתכוון לבטא הערכה מוסרית, אלא ציון עובדה מהמציאות הביאולוגית, בדיוק כמו שאנחנו מציינים תופעות פאראזיטיות בעולם הצומח והחי. כאשר סרטן-השק חודר דרך פי-הטבעת של סרטן-הכיס, אט-אט גדל אל קרבו ומוציץ ממנו את כוחות-החיים האחרונים, הרי זהו אותו תהליך עצמו כחדירת היהודי דרך פצעיו הפתוחים של העם אל תוך החברה, כשהוא מתפרנס על כוחות הגזע והיצירה שלה — עד הביאו עליה כלייה“.⁵² היהודי חסר דמות רוחנית אורגנית, לכן הינו חסר דמות גועית. היהודים אינם מהווים גזע במלוא מובן המלה, אלא מה שרוזנברג מכנה (על פי ספרו של שיקדאנץ המוזכר לעיל) בשם אנטי-גזע. כלומר — קבוצת אנשים המאחדים בכוח סוג דם משותף ופעילותה הפאראזיטית היא הניגוד לפעילות הבונה של הגזע הצפוני. השקר הינו תכונת-יסוד של היהדות. „בניסוח פאראדוקסאלי: השקר המתמיד הינו 'האמת האורגנית' של האנטי-גזע היהודי“. אך גם „המרת ערך טפילית זו של חיי היצירה“ מיתוס משלה: מיתוס העם הנבחר, אמנם נשמע הדבר כלעג כשטוענים כי אלוהים בחר ב'אנטי-אומה' זאת להיות בחירת לבו, אך הטפיליות היהודית ככוח מאוחד... מקורה במיתוס היהודי, לפיו הבטיח האל יהוה לישרים אדנות על העולם“. גם הציונות אינה מהווה חריגה רצינית ממסגרת זאת — אין היא תנועה ממלכתית-לאומית (כשם שסבורים אידיאליסטים אירופיים חסרי-תקנה). היא נוצרת רק על מנת לתת מרכז סטראטגי לתוכניות הטפיליות לכיבוש האדנות על העולם. „כי התקווה האוניברסאלית הזאת להיות העם הנבחר מוכרחה... להתבטא בהצמדות לכל האומות ובפיתוח ירושלים רק כמרכז לטיכוס-עצות זמני“.⁵³

כדוגמה כיצד מתקשר „בחזותו ההיסטורית“ של רוזנברג, על גיבובי-ניסוחים הסתומים שלה, תפיסת הפאראזיט היהודי עם תמונות עתיקות יותר, כגון הדימון היהודי, או הדמות האגדתית של „היהודי הנצחי“, ישמשו הניסוחים הבאים. בעיני רוזנברג, המיתוס של עם הוא כוח היוצר, ששומר על קיומו. בהעבירו תיאוריה זו לשאלת-היהודים, הוא מורה: „לא רק חזיונות בונים מולידים כוח עצום כזה. אף לחלום הטפילי היהודי על כיבוש העולם, שפע כוחות אדירים — אם כי כוחות הרס. במשך שלושת אלפים שנה, היווה חלום זה רקע לאשפים של הפוליטיקה והכלכלה... מפיסטופלס מגלם כוח זה בדמות שאין שניה לה“.⁵⁴ אך הוא מושתת על אותם חוקים פנימיים שלפיהם פועלים האדונים מבורסת התבואות והיהלומים, מהעיתונות העולמית ומאנשי הדיפלומאטיה של חבר-הלאומים. בכל מקום בו מתחיל כוח-מעופה של רוח האדם הצפוני לרפות, מיד נטפלת הווייתו

50. המחבר מכתיר את התיאור הגראפי הנ"ל בפסוק הבא: „נסיון לתת תיאור סכימאטי להחנקת החברה הגרמנית ע"י היהדות (טפיליות חברתית מתמדת של אנטי-גזע אנשי, המאוגד באינסטינקט המין, על גוף חברה אחרת)“.

51. Alfred Rosenberg, Der Mythos des 20. Jahrhunderts; eine Wertung der seelisch-geistigen Gestaltenkämpfe unserer Zeit, מינכן 1930. מצוטט כאן ע"פ המהדורה ה'7, מינכן 1933.

52. רוזנברג, עמ' 461.

53. שם, עמ' 463—465. ראה גם לעיל, הערה 39.

54. לדעת רוזנברג תיאור גיטה ביוזעין את היהודי בדמותו של מפיסטו בפאוסט.

הפאראזיט היהודי

הארצית-הכבדה של היהודי הנצחי אל שריריה היגיעים. בכל פצע שנפער בגופה של אומה כלשהי, תמיד ימצא הדימון היהודי, המכרסם בתוך המקום הנגוע, ובדרכו הטפילית ינצל את שעות החולשה של גדולי עולם. אין הוא שואף כגיבור לכבוש בקרב את שלטון העולם; המחשבה המדריכה את הפאראזיט אדיר-הכוח היא, כיצד יעשה לו את העולם ל'מס עובד'. לא מאבק, אלא הערמה; לא שרות לערכים, אלא ניצול פחות-הערכים, זהו חוק חייו וממנו אין לו מפלט — כל עוד הוא קיים.⁵⁵

כמו אצל רוזנברג, כן גם אצל אחרים, מתמזגים הדימויים שיוחסו ליהודי מיני או — דמות השטן,⁵⁶ הדימון והאנטי-כריסט, תמונות דבר ומגפות,⁵⁷ ארבה ועלוקות,⁵⁸ דמויות עכבישים⁵⁹ וערפדים — עם תפיסת הפאראזיט, עם מושג החיידקים למיניהם, הגורמים ריקבון ומשחיתים את האורגאניזמים המותקפים על ידיהם. ניסוחים שכונתם המקורית אינה לגנאי, הולכים ונעשים באווירה זו — כפי שכבר הזכרנו — יותר פשטניים, נתפסים יותר ויותר במוכנם הביאולוגי. היהודים, כ"יסוד מפרק"⁶⁰ בתרבות האירופית והגרמנית — מליצת-גנאי, הניזונה מסגנון כתיבה חסר טאקט ומוגזם בביקורתיותו של מספר אינ-טלקטואלים יהודיים — הופכים בדמות הפאראזיט לחיידקים גורמי רקב. האופי של תמורה והשוואה הולך ומיטשטש, ואת מקומו תופסת המציאות הריאלית של הפאראזיט, הזיהוי המוחלט של יהודים עם פאראזיטים, דימונים, ערפדים וחיידקים.

גבלס מסכם בשנת 1937 (בנאומו "האמת על ספרד", בכנס-המפלגה בנירנברג) את התמונות והתפיסות השונות, המתמזגות זו בזו, בדברים אלה: "ראו, הנהו — אויבי-

55. רוזנברג, עמ' 459—460. אלפרד בוימלר (Bäumler). שחרר מתורתו המסולפת של ניצ'ה לאלפרד רוזנברג ונעשה למעריצו ולכרוזו, צדק בטוענו, כי רוזנברג לא תקף את היהודים כפרטים, אלא את הדימון היהודי שנחשף, כאוייבה בנפש של הגרמניות. ראה אלפרד בוימלר, Alfred Rosenberg und der Mythos des 20. Jahrhunderts, מינכן, 1943, עמ' 19. וכן Max Weinreich, Hitler's Professors, ניו יורק, 1946, עמ' 24.

56. ראה ספרו של יהושע טראכטנברג, המוזכר לעיל בהערה 2.

57. מלים כ"דבר" ומלים בעלות משמעות דומה ושימושן לגבי היהודי ראויים לבדיקה מיוחדת. כנראה שבתחילה ראו ביהודים את מפיצי הדבר ע"י הרעלת בארות ובאמצעים אחרים, בפרט בעזרת כוחות מאגיים. רק במשך הזמן בא זיהוי היהודי על הדבר והמגפה עצמם. אפילו הנאצים עדיין השתמשו בנוסח הראשון — "מרעילי בארות, מפיצי מגפות" — כביסוס לאמצעים שנקטו נגד היהודים, בשעת הפלישה לפולין, בשנת 1939 (ראה טראכטנברג, 1961, עמ' 240), אך אה"כ השתמשו בהיקף רחב מאוד בעיקר במשמעות המזוהה.

58. כבר בשנת 1819, מדבר כרוז על היהודים "המתפשטים בתוכנו כמו ארבה וזללני". E. Sterling, Er ist wie Du. Aus der Frühgeschichte des Antisemitismus in Deutschland (1815—1850) מינכן, 1956, עמ' 189. בוירטנברג מתאר תזכיר משנות ה-40 של המאה ה-19 את היהודים כ"תולעים מזיקות, המכרסמות במשטר המדינה". ראה המאמר על "מצבם האזרחי של היהודים בגרמניה" באנציקלופדיה "Die Gegenwart", לייפציג (ברוקהאוז) 1848 והלאה, כרך א', עמ' 362 ועמ' 390. ההגליאני ארנולד רוגא (Ruge) אומר על היהודים, שהם "הרימות בגבינת העולם הנוצרי" (א. שטרלינג, שם, עמ' 114).

59. ראה לעיל, אודות דינטר; וכן היטלר (אשר למד כנראה הרבה מהדמוין-הקולפורטאג' של דינטר) Mein Kampf, כרך א', עמ' 212. על פעולת היהודים במשק הגרמני בימי מלחמת-העולם הראשונה: "העכביש החל למצוץ אט-אט את דם העם מתוך נקבוביות עורו". דיטריך שטירמר (Stürmer) אמר בשנת 1920 במסה על מאכסימיליאן הארדן, עמ' 17: "הארדן איננו אריה ברוח, הממית במחי כף, אלא עכביש, הווחל לכל מקום, רובץ תמיד במארב, על מנת לחבוק את קורבנותיו ברועות אימים שלו ולמצוץ את הדם מגופם של האומללים". ואלטר פראנק (שמתוך ספרו Höre Israel, 1942, עמ' 195 אני מצטט) מוסיף: "הארדן מרגיש בהתקבות (Zeretzung) כבביתו, הוא חי בו וממנו, כרימה זו החיה בפגרים ועליה מחייתה".

60. במקור: zersetzendes Element; ראה על כך את מחקרה של רנאטה שפר, המוזכר לעיל, הערה 7, וכן Cornelia Berning, Vom 'Abstammungsnachweis' zum 'Zuchtwart'; Vokabular des Nationalsozialismus, ברלין, 1964, כייחוד עמ' 211—215.

העולם, משמיד-התרבויות, הפאראזיט בקרב העמים, בן התוהו, התגלמות הרשע, הדימון המוחשי של שקיעת האנושות".⁶¹

דוגמה לשימושה של המלה פאראזיט בצרפת יכול לשמש "היהודי או האינטרנאציונאל של הפאראזיטיות", ספרו של ג'ורג' סנט-בונה, שהופיע בשנת 1932.⁶²

תפיסה ביאולוגית-מיתולוגית זו, המוצאת את ביטוייה בסימאנטיקה, נדחסה עתה למוחות ההמונים בכל האמצעים המודרניים של "הסברה" ותעמולה. כפי שנאמר במודעה של "המכון לחקר שאלת-היהודים", העושה בשנת 1939 פרסום להופעת ספר אודות המגפה היהודית הכלל-עולמית.⁶³ "כוונת ספר זה ומטרתו להרחיב את חוגי המכירים בסכנת המגפה היהודית".⁶⁴ תוכנית לימודים לחינוך האידיאולוגי של אנשי ה-ס.ס. והמשטרה — כפי הנראה משנות השלושים — מלמדת את הדברים הבאים על "ההשפעה המפרקת של עירוב-גזעים עם היהודים"⁶⁵: "פאראזיטים אלה של המין האנושי ידעו עד כה להימנע מטמיעה גמורה בין העמים המארחים..."⁶⁶ בנוסף היתה טמינה ביהדות סכנה מיוחדת שבאמצעות שיחות רוחני היא התחילה לחתור בשיטתיות תחת המסורת העתיקה של התנהגות העמים ודרך מחשבתם... היהודים שילחו חיצי לעגם בכל רגש אמיתי וכל פעולות התעמולה שלהם כוונו במזיד לרוקן ולנפץ את גוף העם מבפנים. עד היום ניכרת בקרב העמים ההשפעה המאוחרת של הדבקת-זיהום זו, אשר פעלה בהם במשך עשרות השנים שקדמו לשנת 1933. יש צורך בעבודה מאומצת על מנת לעקור משורשי את עקבותיה האחרונים של מגפה זו ולהחזיר את אירופה למסלולה הטבעי, לנתיב הנכון היחידי".

חוברת-הסברה משנת 1941, שהופצה על ידי לשכתו של רוזנברג,⁶⁷ לימדה את הביאולוגיה של שאלת-היהודים בלשון זו: "שיטות מחקר-ההיסטוריה הנהוגות עד כה, אינן מספיקות עוד להתבוננות בהתנגשות גזעים כזאת. כאן מתפתחות פרספקטיבות חדשות, הלקיחות מהמחשבה הביאולוגית. כפי שבטבע, בעולם החי כמו גם בעולם הצומח, מיוצגים היסוד היוצר והיסוד הפאראזיטי, כך גם בחיי העמים. יסודות אלה — היוצר והפאראזיטי — היוו מימי בראשית גורם בכל חלקי הבריאה, ואת הגזעים והעמים יש לראות כחלק של הבריאה.

דוגמה טובה להתמודדות זו משמש הגוף האנושי. זה מהווה מדינת-תאים בשלב

61. מצוטט כאן ע"פ רנאטה שפר, עמ' 69.
62. George Saint-Bonnet, *Le Juif ou L'Internationale du Parasitisme*. הלשון מעמיקה לחזור לתודעת בני התקופה, עד כי היהודים עצמם קלטו ללא מחשבה את המונח 'פאראזיט' כתואר לעצמם. י. חצוף (סוציאליסט יהודי כנראה) כותב בהקדמה לספר זה: "בעיני בעיית היהודים אינה בעיית-גזע אלא בעיה חברתית. הפאראזיטיות היהודית, שילדותי הוא להכחישה, תיעלם עם שאר צורות הפאראזיטיות". ציונים, בפרט בעלי ההשקפה הסוציאליסטית שביניהם, משתמשים לא אחת בצורה דומה במלה זו, ובואם לציון את האנומליה של יהדות הגולה מבחינת המקום שהיא תופסת בכלכלה, אנומליה שנכפתה עליה במידה רבה ע"י העולם הסובב, ובבואם לבסס את ההכרח בשיבה לארץ-ישראל ולחיים יצרניים. נדמה לי, שאין צורך להרבות בדוגמאות בניגודן זה.
63. מאת הרמאן אסר (Eser). המודעה הופיעה, בין השאר, בספר שהוצא לאור ע"י המכון הנ"ל: *Die Juden in Deutschland*, מינכן, 1939.
64. בדומה לכך א. רוזנברג בדברי הסיום של *Die Protokolle der Weisen von Zion* (מהדורה 4, 1933, עמ' 132): "אחד הביטויים המעמיקים ביותר לציון היהודי מקורו בריכארד ואגנר. הוא כינהו בשם הדימון הפלאסטי של ניוון האנושות...".
65. מצוטט כאן ע"פ Walter Hofer, *Der Nationalsozialismus*. פראנקפורט 1957, עמ' 281.
66. יש לשים לב לשימוש במונח "עמים מארחים" (*Wirtsvölker*). שהינו כאן אנאלוגי לשימוש במלה "מארח" בפאראזיטולוגיה.
67. מצוטט כאן ע"פ הופר, עמ' 279—280.

הפאראזיט היהודי

התפתחות גבוהה, בו נעים פאראזיטים, כדוגמת החיידקים, שאינם מסוגלים ליצור בכוחות עצמם מדינה משלהם. הם מסוגלים לגור בגוף, להתרבות בו ולהתיישב במקומות מסויימים. שם הם מפרישים את רעליהם וגורמים בדרך זו לתגובה בגוף. מתגובות אלה ניתן להקיש לתהליכים הפנימיים בחיי העמים, שאף הם מתחוללים מסיבות דומות. הגוף הנגוע כך חייב להתגבר על הפאראזיטים שחדרו לתוכו, ולא — יתגברו הם עליו. התגבר עליהם, עליו לטהר גם את סביבתו מנוכחותם, על מנת למנוע זיהום מחודש לעתיד לבוא. לגבי התנגשויות ותהליכים מסוג זה, אין להעלות כלל על הדעת עקרונות הומאניטריים, כשם שאין להעלותם על הדעת בשעת חיטוי של גוף או חדר מנוגע. שיטת מחשב חדשה לחלוטין צריכה לתפוס פה את מקומה. רק מחשב כזה עשוי להביא להכרעה סופית, הכרעה שחייבת ליפול בזמננו אנו, על מנת להבטיח את קיומו ואת מילוי יעודו של הגזע היוצר הגדול בעולמנו.

לא יכול להתעורר כאן הספק, שהאשמות אלה, לא מתוך יצר שטני סתם, הולבשו צורת דימויים ביאולוגיים והוטחו נגד היהודים. אנשים שכתבו והטיפו כך, האמינו בתורתם — אם לא בראשית דרכם, הרי הוסיפו אמונה בהמשכה. לשון תיאוריהם ודימויהם השתלטה עליהם במידה כזאת, עד כי דמיון ומציאות היו לאחד, בעיני עצמם, קל וחומר בעיני תלמידיהם וחניכיהם. היהודי איבד בדמיונם צלם אנוש ולבש צלם בעל-חיים נחות, שפעולתו הרסנית ונוראה, כדוגמת תולעים וחרקים,⁶⁸ ובראש וראשונה ראו אותו כדמות הפאראזיטית של יצורים מיקרוביאולוגיים, שהינם בלתי נראים לעין האדם, כדוגמת החיידקים למיניהם, אודותיהם שמעו וקראו יום-יום כעל נושאי מחלות וגורמי ריקבון. כבר בקריאה "Hep, Hep, Juda verreck" (הפ, הפ, יהודה התפגר) של שנת 1819 טמונה כנראה התפיסה של היהודי כחיה; כי המלה הגרמנית verrecken (להתפגר) שימושה בדרך כלל רק בקשר לחיות.⁶⁹ שימוש זה קם לתחייה בקריאת-הקרב הנאצית: "Deutschland erwache, Juda verrecke" (עורי גרמניה, יהודה התפגר!). עתה אפשר היה להסביר בצורה חד-משמעית: "הנציונאל-סוציאליזם הכיר: היהודי איננו אדם — הינו תופעת רקב".⁷⁰

תפיסה זו של היהודי, שאיננו עוד יצור אנושי, מתגבש למושג אחר, מושג ה"תת-אדם" ("Untermensch"). מושג זה נוצר כנראה בסוף המאה ה-18, הועבר סביב 1925 על-ידי הנאצים — כהיפוכו של המונח הניציאני "אדם עליון" — בשימושו על היהודים ונארג, יחד עם הדמיותו של השטן, האנטי-כריסט והיהודי הנצחי למסכת אחת של מיתוס ביאולוגי.⁷¹

68. ראה לכך כיצד מוריס מטרלינק (Maeterlinck) תיאר את החרקים: "החרק אינו שייך לעולמנו... אתה נוטה לראותו כבא מכוכב אחר, מפלצתי יותר, מרצי יותר, מטורף ומרושע יותר, אכזרי יותר מעולמנו... אין ספק, בתמהוננו, בדאגה שמעוררים בנו אותם יצורים המזויינים יותר טוב מאתנו, מצויינים יותר טוב, באותם יצורים העשויים כעין אנרגיה ופעילות כבושים, החשודים עלינו כאויבינו המסתוריים ביותר, כמתחרים הקיצוניים שלנו ואולי אף ביורשינו". באן צוטט לפי M.V.C. Jeffreys, Personal Values in the Modern World, 1962 (Penguin Books).

69. ראה Kluge, Etymologisches Wörterbuch, מהדורה 19, ברלין 1963, עמ' 818.

70. כך אומר שופט ה-NSDAP ואלטר בוך ב"Deutsche Justiz", 100 (1938), חלק 2, עמ' 1660; מצוטט כאן ע"פ מאכס ויינרייך Hitler's Professors, ניו יורק 1946, עמ' 89 (הערה 204) ועמ' 249.

71. ר' ליאון פוליאקוב; יוסף וולף: Das Dritte Reich und die Juden, ברלין 1961, עמ' 120—121. המונחים "תת-אדם" (Untermensch) ו"אדם עליון" (Übermensch) ראויים בדיקה מדויקת. הנאצים השתמשו כנראה במונח במשמעות שנתן לו לראשונה לתרופ סטודארד (Stoddard) בספרו: Der Kulturumsturz, Die Drohung des Untermenschen, מתורגם לגרמנית ע"י הייזה, 1925.

אם נשווה את הדמות של היהודי, הבאה לידי ביטוי בתמונות לשוניות אלה, עם התפיסה בשנות ה־80, בהן החלה תנועת האנטישמיות המודרנית, יתבלט — כפי שכבר אמרנו — כיצד נתפסות התמונות בצורה ממשית-נאטוראליסטית יותר, ויחד עם זאת מורמות הן לספירת המיתוס. לתהליך זה משמעות עמוקה, מרגע שמוציאים את המסקנות מתפיסות אלה. בשנות ה־80 שררה עדיין אוירת הליבראליזם, ואידיאל ההומאניזם שביסודו, אף כי אידיאל זה החל כבר לדהות עם הדירת רוחות אחרות לאווירה הליבראלית. אכן, עוד בשנת 1884, כתב לאגארד, שיש לחדול מההומאניזם. מנטייה זו צמחה אחר כך המלה הדוחה את ההומאניזם בביטול: „הטמטום ההומאני“⁷² שתחת השפעתו אמורים היו כוחות החיים ויצרי האדם להתנוון. „אנחנו, בני אנוש עלובים“, כתב בשנת 1895 הסוציאליסט דארוויניסט אלכסנדר טילה, „רקחנו לנו זעיר-מוסר ("ein moralchen") מחולשות למיניהן. לך, הטבע הגדול, מוסר שונה, לכן הנך בלתי מוסרי לפי הזעיר-מוסר שלנו... אתה דואג לכן, שרק החזקים והבריאים יתגברו ויחיו. לנו מוסדות, שבהם אנחנו מטפחים בעלי מום, פסחים, עיוורים, מטורפים, חולי מחלת הנפילה והעגבת, על מנת לשחררם בהזדמנות. כך שיוכלו להעמיד ולדות ולהוריש מחלותיהם לדורות יבואו“⁷³. מול „המוסר קצר-הרואי של אהבת הזולת“ מעמיד טילה (ותלמידיו) את המוסר של קיום המין בהתאם לתורת ההתפתחות, ולפיו יש לגזע החזק הזכות להשמיד את החלש והנחות. „מי שאינו מסוגל להתקיים צריך להיות מוכן למות“⁷⁴.

נקודת-הראות הביאולוגית, המעבירה את אמות-המידה הנהוגות לגבי כל בעלי-חיים גם אל חיי האדם, — יחד עם התורות החדשות על מהות חיי היצורים ועל המחלות שדיכויים עלול לגרום להם — הפחיתה את ערך האתיקה ככוח המרסן את האינסטינקטים והמפנה את חיי היצר לערוץ תרבותי. התלות במצפון אתי מהווה, לפי השקפת רודולף קלאגס,⁷⁵ „את אות הקלון של אלה... המכנינים בפי ניצ'ה 'האדם-העבד'... המחנך ל'מוסריות' הינו בלא יודעין החוטא השיטתי לחיים“.

הטבע, כך טוענים בהכללה רבה והולכת, אינו מכיר מעצורים. המסקנה המוטעית שמוציאים מכאן בצורה יותר ויותר גלויה: אל לאדם להתנשא בהגיונו מעל הטבע; עליו לציית לחוקיו. שחרור הליבידו מכבלי המסורת הדתית והבורגנית; פיחות ערכה של הרוח כבניין-על מלאכותי המחפה על הכוחות הריאליים שבכלכלה ובחברה, על מאבקם של מעמדות החברה ללחם ולשלטון; הדארוויניזם-החברתי, הפאנאטיות והאימפריאליזם הלאומניים — כל אלה מורים לכיוון אחד: אסור להדחיק ולעצור את חוק-הטבע, אדרבה נסלק את כל המעצורים מדרך פעולתו בכל שטחי החיים! טישטוש גבולות זה והכללת האדם בתחום האנימאלי, הובילו ישירות גם לקבלת האכזריות כתכונה טבעית ולכן מוצדקת.

72. במקור: Humanitätsduselei. העתון הרוינאי Neue Freie Presse מתאונן על מלה זו במאמר המופיע בגליון מיום 14.7.1892. ה. סט. צ'מברליין משתמש בה בשנת 1898 בספרו האנטישמי הידוע Die Grundlagen des 19. Jahrhunderts, כרך א', עמ' 324, כבמושג שיגרתי.

73. A. Tille, Darwin und Nietzsche, ein Buch Entwicklungsethik, לייפציג 1895, עמ' 120. מצוטט כאן עפ"י Hedwig Conrad-Martius, Utopien der Menschenzüchtung; Der Sozialdarwinismus und seine Folgen, מינכן 1955, עמ' 219 והלאה. וראה גם מאמרי המוזכר בהערה 44.

74. קונראד-מארציוס, עמ' 228.

75. H. Pross, Die Zerstörung der deutschen Politik, 1918; Rudolf Klages, Brief über Ethik, 1918; מצוטט כאן על פי H. Pross, Die Zerstörung der deutschen Politik, 1955, עמ' 87-88.

הפאראזיט היהודי

אדולף היטלר אמר תכופות, וחסידינו חזרו החזיקו אחריו: «אם הטבע הינו אכזרי — האכזריות מותרת גם לנו».⁷⁶

באווירה זו של השלטת הביאולוגיה על מדעי הרוח והחברה והפיכת הנתונים הביאור לוגיים למיתוס; של התמוטטות הערכים — החומריים, הרוחניים והמיסריים, בעקבות מלחמת העולם הראשונה והשלכותיה; של הכנסת החיים על כל שטחיהם לדפוסים של המונות זוטואליטאריות — החל ממיכון התחבורה ועד הפוליטיקה, כולל ויסות התנועה וטכניקת הפרסומת באמצעים הסוגסטיביים של מלים, תמונות וסימאות הנקלטות בנקל — באווירה זו נועד ללשון, על הדימויים, התפיסות וסימאות הכלולים בה, תפקיד גורלי יותר ויותר. געגועי של ניצ'ה (שנתפרשו בפשטנות יתירה) לאדם: הארברארי, בעל כוח-הרצון החזק והאינסטינקטים הבריאים, ומיתולוגית-האלים הגרמאנית, שהועלתה על הבמה והופצה באמצעותה על-ידי ריכארד ואגנר בכוחה המאגי של לשונו ושל המוסיקה הפאטית שלו — שני אלה מהווים יסוד ורקע לרוח החדשה שהופחה בסימאנטיקה. באווירה זו נתפסת המלה במשמעותה הפשטנית, השורשית, נתפסים הדימויים והרמזים כמציאות ריאלית, ופחדים וכמיהות לובשים כוח מאגי והופכים לדמויות-שנאה ולצווי-השמדה.

כאשר הושמעה במאה ה-19 הדרישה שהיהדות תיעלם, היתה הכוונה בדרך כלל, שעל העם היהודי להתפרק, לחדול להתקיים כגוף; אם ברצונם לחיות על בסיס של שוויון זכויות, על היהודים כפרטים להיטמע בעמים בקרבם הם יושבים. אסור שתהיה מדינה בתוך מדינה. הותר ליהודים, אם כי תוך היסוס והתנגדות פנימית, לקיים את מנהגיהם הדתיים המיוחדים, אך נדרש מהם לוותר על כל נוהג שהעיד, ולו רק ברמז, על ייחוד לאומי. בדרישה זו היו רוב איהדי היהדות ומתנגדיה מאוחדים, וחילוקי-הדעות היו קיימים בעיקר בשאלה, באילו אמצעים יש לנקוט להשגת מטרה זו. מומסן הליבראלי דרש מהיהודים לוותר על קיומם כעם ועל תודעתם הלאומית, אך גם מתנגדי היהדות השמרניים, מסוגם של טרייטשקה ואפילו לאגארד, היו מוכנים לקלוט את היהודים הגרים בגרמניה, בתנאי שיתערו בלי הסתייגות בעם הגרמני, מבחינה פיסית ורוחנית. רק בודדים קיבלו את רעיון הגזענות במלוא חומרתו והוציאו מסקנות ראדיקאליות, עד כדי התנגדות לטמיעתם המוחלטת של היהודים בקרב «העמים המארחים», בגלל היותה הרת סכנות עבור «המארח». אפילו ריכארד ואגנר, בדרשו בדברי הסיום של מאמרו המפורסם-לשימצה «היהדות במוסיקה», את חיסול היהודים, התכוון לחיסול ברוח זו. כמופת ליהודים הוא מציג שם את ברנה, אשר ביקש את גאולתו בהיצמדו לחלוטין לאומה הגרמנית ובנסותו להיטמע בה. «יחד אתנו להיות לבן-אדם», אומר ואגנר, «פירושו לגבי היהודים קודם כל — להפסיק להיות יהודי... אם אתם עצמכם תטלו חלק בעבודת ההצלה, בתחייתכם, היכולה לבוא רק בדרך השמדה עצמית ללא רחמים, כי אז נהיה מאוחדים ובלתי נבדלים! אך זכרו, רק אחת דרך גאולתכם מהקללה הרובצת עליכם: גאולת היהודי הנצחי — הכליון».⁷⁷

והנה באווירת שנות ה-20 וה-30 של המאה ה-20, נתפסות גם תמונות ורמזות אלה במשמעותן הפשטנית-מילולית, בשורשן הנאטוראליסטית, ומאחר שהמעצורים המצפוניים

76. Golo Mann, Antisemitismus, 1960, עמ' 7. היטלר מעיר, לפי ראשנינג (Rauschning, Gespräche mit Hitler, ציריך 1940, עמ' 22): «עלינו להתזיר לעצמנו את המצפון הנקי לגבי מעשי אכזריות».

77. ריכארד ואגנר, Gesammelte Schriften und Dichtungen, מהדורה 4, כרך ה', עמ' 85. וראה לכך את מאמרו של אוטו דוב קולקה על ריכארד ואגנר והתחלית של האנטישמיות המודרנית. Bulletin des Leo Baeck Instituts, גל' 4 (1962), עמ' 281 והלאה, בפרט 294—295.

של התקופה הליבראלית אינם קיימים עוד, מוציאים מהן מסקנות ראדיקאליות. שינויי הנוסח במהדורות השונות של ספרו של אויגן דירינג על שאלת-היהודים, יכולים לשמש דוגמה מובהקת להשתקפות אווירה כללית זו בספרות האנטי-יהודית. במהדורה הראשונה, שיצאה לאור בשנת 1881, מדבר דירינג ברמזים בלבד על המסקנות המתבקשות מתורת-הגזע האנטישמית. דו-קיום של יהודים ועמים אחרים, ייעשה במרוצת הזמן בלתי אפשרי, עם התגברות התודעה הלאומית בקרבם. מה שיקרה אז, לאן ינדדו היהודים, זהו עניינם הם. רק במקרים מיוחדים אפשר להעלות על הדעת „את סילוקן של קבוצות-יהודים שלמות הנוגעות בדבר“. לעת-עתה יש להסתפק בהרחקתם מכל השפעה פומבית ובטיהור החברה מנישואי-תערובת. אשר לעתיד, חייבים כמובן להציב מטרה יותר גבוהה, „שאליה אין לפלס דרך ללא שימוש באמצעי-כוח קיצוניים... היהודים הינם... כעין קארטאגו פנימית, ועל העמים המודרניים לשבור את עוזה“. במהדורה השישית המורחבת, שכתבתה נסתיימה בשנת 1920 וראתה אור אחרי מותו, בשנת 1930, אומר דירינג: „אם בארבע המהדורות הראשונות של חיבור זה הוזכרו והומלצו, מתוך חוסר ברירה לכאורה, הצאי-אמצעים ואמצעי-עזר בלבד, הרי לאור הנסיון הרב-גוני שנרכש בינתיים, דרכים אלה אינן עוד ראויות לשימוש. על העולם לשלם לעם-העברים כגמולו ובעצורה ראדיקאלית“.⁷⁸ ההתנהגות ביד רכה המגרעת שבה שהיא מאריכה את דרך היסורים. עוד מאז מעמד הר סיני, היו הטלת מורא וכוח-הזרוע האמצעים ההולמים את היהודי. „מלבד זאת יש לזכור, כי החוק השולט בתקופת מלחמה, בפרט מלחמה נגד התקפותיהם האנטי-אריות ואפילו האנטי-אנושיות של פאראזיטים זרים, מוכרח להיות שונה מהחוק השולט בעיתות שלום“.⁷⁹ לנוכח התקדמות תהליך הייחוד של עולם התרבות, אף דיבור על „קרתגו הפנימית“, שבו השתמש במהדורה הראשונה, אינו מספיק עוד. בעידן הנוכחי, „בו אפילו הרג עריצים פותח כמעט לכלל שיטה, עלינו להתמודד עם בעייה מוחשית יותר“.⁸⁰ מעתה אפשר לקבל כפשוטם גם את דברי דירינג על חובתו של האדם הנורדי „להשמיד את הגזעים הפאראזיטיים, כפי שחייבים להשמיד נחשים ארסיים מסוכנים וחיות-טרף פראיות“.⁸¹

לאגארד דיבר בשנות השמונים של המאה הי"ט על „המון הרקב“ שהצטבר ב„אירופה הישראלית“, ואת מוגלתו אפשר להרחיק רק על-ידי התערבות כירורגית. הוא גינה את רכי-הלב, אשר — מטעמים הומאניים! — פחדנים מכדי לרמוס שרצים אלה. עם טריכינות וחידקים, כך כתב בשנת 1887, „אין נושאים ונותנים עם טריכינות וחידקים אף לא ניתן לחנך, אותם יש להשמיד במהירות וביסודיות האפשריים“.⁸² לאגארד למעשה התכוון אז בהשוואותיו — באלה השוואות והתמונות המסוכנות כל כך: — שיש לקחת מהיהודים את הונם, שעליו מתבסס כוחם. והנה עתה הבינו מילולית וקיבלו ברצינות כפשוטן את התמונות של חומר-רקב וכיבים מוגלתיים, של טריכינות וחידקים וכינים, של פאראזיטים ושל מגיפות, והוציאו את המסקנות המילוליות, המרחיקות-לכת. בנאומו ברייכסטאג ב-30 לינואר 1937, הסביר היטלר את המדיניות של גרמניה הנאציונל-סוציאליסטית נגד היהודים במלים

78. Die Judenfrage als Frage des Rassencharakters und seiner Schädlichkeit für die Existenz und Kultur der Völker, מהדורה 6 המורחבת, לייפציג 1930, עמ' 114.

79. שם, עמ' 136.

80. שם, עמ' 140.

81. מצוט כאן ע"פ Theodor Lessing, Der jüdische Selbsthass, ברלין 1930, עמ' 112 (במאמר על האנטישמי היהודי ארתור טרביטש).

82. Paul de Lagarde, Juden und Indogermanen, גטינגן 1887, עמ' 339, 348.

הפאראזיט היהודי

הבאות: „אנחנו משתדלים לחסן את העם הגרמני ככל האפשר נגד זיהום זה. בזאת כלולה הימנעות מכל מגע קרוב עם נושאי חיידק רעיל זה.“⁸³ כרוזה שהופצה בתחילת שנות ה-40 בצרפת, נושאת על רקע תמונה, המתארת מלחמה בפאראזיטים ובחרקים, את הכתובת הבאה: „שחפת, עגבת וסרטן ניתנים לריפוי... צריך לשים קץ לרעה הגדולה ביותר: ליהודי“.⁸⁴

בשנת 1943, עת מדיניות ההשמדה בגאזים היתה כבר במלוא תוקפה, אמר היטלר אל השליט ההונגרי הורטי, שביהודים „יש לטפל כבחיידקי השחפת, העלולים להדביק את הגוף הבריא. אין בזאת כל אכזריות, בהתחשב עם העובדה שאפילו יצירי-טבע תמימים כארנבות או איילות יש להרוג, כדי למנוע נזק“.⁸⁵ בשעת סעודה במטה, בשנת 1942, כאשר השיחה נסבה על הטראנספורטים של יהודים למזרח, העיר: „מי יכול לטעון נגד פעולה שנוקטים לטובת המדינה, כאשר הופכים מזיק מובהק של האומה (Volksschädling) לבלתי מזיק?“⁸⁶ בשנת 1944 ניתן בספר הדרכה מטעם „מטה-ההנהגה הנציונאל-סוציאליסטית של הוורמאכט“ ההסבר הבא, לרצח השיטתי של היהודים:⁸⁷ „עדיין קיימים בקרב עמנו אנשים, שאינם לגמרי איתנים בדעתם, כאשר אנחנו מדברים על ביעור היהודים מתוך שטח-המחייה שלנו. הצטרכנו לאופיו החזק ולכושר הביצוע של האדם הגדול ביותר, אשר קם לאומתנו באלף השנים האחרונות, כדי לפקוח עינינו לכחש היהודי... היהודי מנסה לכפות עלינו חיי עבדות, כדי שהוא יוכל לחיות בקרבנו כפאראזיט ולמצוץ את דמנו.“ צורת החיים-הבריאה של העם הגרמני מנוגדת לצורת-החיים הפאראזיטית של היהודי. במאבק זה — מי יהיה לדבר על רחמים, אהבת-הזולת וכדומה? וברומוזו גלויות על המשפט מדברי לאגארד, שצוטט לעיל, הוא ממשיך: „מי מאמין, כי אפשר לחנך או לשכנע פאראזיט (למשל כינה)? מי מאמין, כי ניתן להגיע לעמק השווה עם פאראזיט?⁸⁸ בדינו רק ברירה אחת: להניח לפאראזיט לטרוף אותנו או להשמירו. את היהודי יש להשמיד — בכל אשר נפגוש בו! בכך איננו חוטאים לחיים, אלא משרתים את חוק המאבק, הקם תמיד על כל מי שעויין את החיים הבריאים. לכן משרת מאבקנו את קיום החיים.“

בתחילת המאמר הצגנו את השאלה, מה הן הנסיבות אשר איפשרו את הרצח ההמוני של היהודים, באירגונו השיטתי ובכל אמצעי הטכניקה המודרנית. נראה שאין למצוא הסבר שיתן תשובה מלאה על כך. כל פעולה אנושית היא תולדה ממפגש מורכב של גורמים, ורק באמצעות ניתוח הגורמים כולם ופעולתם ההדדית ניתן, לכן, לרדת לשורש

83. מצוטט כאן ע"פ ר. שפר (לעיל, הערה 7), עמ' 73.

84. Jacques Polonsky, La Presse, la Propagande et l'Opinion Public sous l'Occupation, פאריז 1946, עמ' 108.

85. מצוטט כאן ע"פ ר. שפר (לעיל, הערה 7), עמ' 73.

86. Hitler's Tischgespräche im Führerhauptquartier 1941-1942, herausg. von Gerhard Ritter, בון 1951, עמ' 310.

87. Politische Aussprache. Führungsunterlagen, מס' 3, עמ' 55—56; כאן מצוטט ע"פ מאכס וויינרייך Hitler's Professors, ניו-יורק 1946, עמ' 272 ו-258.

88. דברים דומים אנחנו מוצאים כבר בשנת 1935, בקובץ „Antisemitismus in Wort und Bild“, שנערך על-ידי ר. קרבר ות. פיגל (Pügel), עמ' 300: „השר לנו איפוא את שיר 'הסימביוזה', נוקט נעימה לא-נכונה... בעינינו היהדות היתה והינה, כפי שהגדירה אנדריאס זוטלר (1740) לפני קרוב ל-200 שנה...: 'היהודים מועילים לארץ כמו העכברים לאסם התבואות וכמו העש לבגד'. כגברים גרמנים זקופי-קומה אנחנו מסרבים להיות 'חיי צוותא שלווים' עם 'עכברים ועש' בדמות אדם...“

הבעייה ולהגיע להבנתה המלאה. אך נדמה לי, שהסתכלות בבעייה מנקודת ראות סימאנטית, מקרבת אותנו צעד גדול להבנתה. אמרו, כי הנאצים ביצעו את מעשיהם הנוראים כמעט בניגוד לרצונם, נרדפים על-ידי אותם דימונים שהם עצמם שיחררו מכבליהם.⁸⁹ האם על דימונים אלה איננו נמנה גם דימון הלשון על הדימויים והתפיסות הכבולים בה? לא פעם, כאשר חולה-רוח הורג בטירופו אדם, הוא עושה זאת מתוך כוונה לשחרר את עצמו ואת העולם ממפלצת-אימים, אותה הוא מדמה להכיר באיש העומד לפניו.⁹⁰ אנחנו הייבים לשאול: האם לא פעל אותו חולה פאראנוייה, שעמד בראש המדינה הנאצית, תחת השפעת האלוצינאציות דומות? דברי היטלר אודות תורתו ומעשיו, שאותם השמיע לא פעם באוזני אנשי סודו בנימה ניהיליסטית, כאילו עומד הוא — משוחרר מכל אמונה — מעליהם, כאילו הוא משתמש בתיאוריות כדוגמת תורת-הגזע האנטישמית רק על מנת להקל על עצמו את הגשמת תוכניות ההשתלטות שלו — אינם משמשים ראייה סותרת להנחה כזו.⁹¹ גם המטורף איננו תמיד רק מטורף; בתקופות פיכחוננו מסוגל הוא לדבר בתבונה רבה ולגמק את יצירי-טירופו בנימוקי-הגיון. על כל פנים, הרמאן ראושנינג (Rauschning), אשר רשם שיחות מעין אלה, הגיע למסקנה, שהיטלר האמין באופיו המושחת ומשחית-העולם של היהודי. «בעיני היטלר», כך כותם ראושנינג (עמ' 221), «היהודי הינו הרע בהתגלמותו. הוא העלה והגביר אותו עד שנעשה האדון של העולם-הנגדי שלו. הוא רואה איתו באור מיתי... את חוק ההתמדה בעמדתו האנטישמית אפשר להבין רק על בסיס הרמתו המופלגת של היהודי, בדרך מיתית, לדרגת אב-טיפוס נצחי בקרב משפחת האדם». שני עולמות ניצבים זה מול זה, הסביר היטלר בהתרגשות לבן-שיחו: «איש האלהים ואיש השטן!» «היהודי הינו הניגוד-לאדם, האנטי-אדם». היהודי והארי מרוחקים זה מזה «כמרחק החייה מהאדם».⁹² בהשגות מיתו-דימוניות אלה מתמזגות, כפי שמגלה ניתוח הלשון, תמונות על הפאראוויטים, החיידקים והשרצים, על מזיקי-העם, המכרסמים דרכם את גוף העם, מרעילים אותו וגורמים לרקבוננו. בעולם הדמיון המיתי אינם קיימים, כאמור, גדלים קבועים: הזעיר הופך לענקי, וענקים לננסים וליצורים בלתי-נראים לעין.

בוודאי, לא כולם היו מטורפים רדופי האלוצינאציות. אפשר להניח, שאדם כאלפרד רוננברג האמין במיתוס הביאולוגי-רומאנטי-סימאנטי על עולם הגזעים ועל מקומו של היהודי בעולם זה.⁹³ אך בוודאי לא דימאנוג גאוני, בעל גמישות אינטלקטואלית כגבלס. בסדנתו הרוחנית לזיוף מטבעית עובדו התורות ומראות-הטירוף הביאו-מיתיות למליצות זולות. בין שני קצוות אלה עמדו אנשים מהמעמד הבינוני של ההנהגה — טיפוסים של סמלים כפופי-גב, מורים ואנשי קצונה, אשר קיבלו את תורת הפירר מבלי להרהר

89. Poliakov, Bréviaire de la Haine, פריז 1951, עמ' 3-4.

90. Robert Gaupp, Zur Psychologie des Massenmordes, 1914, בפרט עמ' 182 (368) והלאה.

91. אגב, זה היה רק מעתיק את השאלה לתחום אחר במקצת. עצם השימוש בתיאוריות אלה לשם חתירה תחת הכוחות המתנגדים הרי מניח מראש, שהמנין מיכנס לקבץ כאילו.

92. ראושנינג, שיחות עם היטלר, עמ' 227/8. בהודמנות אחרת אומר היטלר, שגילוי 'המתג היהודי' הינו אחת התגליות הגדולות, ואפשר להשוותה לתגליותיהם של פסטר וקוך (Hitler's Secret Conversations, ניו יורק 1961, עמ' 320).

93. הוא עדיין החזיק בדעות אלה בהיותו במאסר לפני הוצאת גורדינו במשפטי נירנברג. ראה דברי הפסיכולוג ג. מ. גילברט ב'יומן נירנברג' (ניו יורק 1951, עמ' 72), בעקבות שיחה עם רוננברג: «וכך נמשכים הדברים כבקיבעון של נזירות כפיתית, או כפסיכוזה אורגאנית. אין לגלות סאדיזם או בושה בגישתו...» וראה גם עמ' 325.

אחריה, או, בהיותם מחונכים למשמעת, ראו בציות לפקודות ההנהגה הגבוהה חוק עליין וחובה גברית ראשונה במעלה.⁹⁴ מהם עברו התיאוריות, הפקודות וההוראות להמון האלפים והרבבות, שעליהם הוטל ביצוע מפעל ההשמדה, כשהוא פרוט לפעולות החלקיות השונות. אצלם נוסף בוודאי ל"מוסר" של המשמעת ללא סייג, במידה גדולה עוד מאשר אצל הגבוהים מהם בדרגה, הפחד מהתוצאות האפשריות של ספקנות ואי-ציות.

אך למעשה — ופה מילאה הלשון תפקיד מכריע! — לא העלו בדרך כלל על דעתם את שאלת הציות או האי-ציות: הצגת היהודים כפאראזיטים, כשרצים, כחיידקים למיניהם, החודרים לכל מקום תוך פעולת הרס וארס, ובתוקף חוקי-החיים הפועל בהם כפאראזיטים, חיידקים ושרצים כוונתם היא להשמיד בכוח דימוני את העם הגרמני בכלל וכל גרמני כפרט — השגה זו החלישה או אף ביטלה כל התנגדות פנימית בהמונים — ומי אינו נמנה על ההמונים, לפחות ברובד מסויים של נפשו?⁹⁵ דברי לאגארד על חיידקים, שאיתם אין נושאים-זנותנים אלא אותם משמידים, דברים שמשמעותם בפיו עדיין היתה מיטא-פורית, יכלו להפוך עתה, באווירה האנטי-הומאנית והביאור-מיתולוגית, למציאות נוראה. יגמונות-הלשון ודימויי-השפה הביאולוגיים החלישו, טישטשו ועירפלו כל מעצורים מוסריים, במידה שעדיין היו בנמצא. הם גם ריפו את ההתנגדות הפנימית לאי-צדק ולמעשי עוולה בלב של מיליוני אדם, אשר לא לקחו חלק פעיל ברדיפת היהודים ובהשמדתם, אך ידעו על הנעשה, או יכלו לדעת, לולא העדיפו להימנע מהצגת שאלות העשויות להוביל לספקות, או להתפרש כמרי וכהיעדר משמעת ואמונה.

יתר על כן: דמות זו של היהודי גם קבעה כנראה לא במעט את שיטות ההשמדה. בימי-הביניים ערפו ושרפו את התגלמות האנטי-כריסט והשטן ביהודי; שיטת ההריגה בגאזים, שהיתה נהוגה במחנות המוות ההיטלריים, היתה המסקנה ההגיונית מהשתלטות תמונת היהודי כפאראזיט, טפיל, שרץ וחיידק. אם היהודים הם באמת פאראזיטים, חיידקים ושרצים, לא זו בלבד שיש להשמידם,⁹⁶ ההגיון אומר שיש לבצע את ההשמדה באמצעים הנהוגים להשמדת חיידקים ושרצים, דהיינו — החנק הבגאזים. כבר ב"Mein Kampf" רמז היטלר, כנזכר לעיל, על הרעלת גאזים כנשק אפשרי נגד היהודים — אז הניעו לכך זכרון התקפות הגאזים במלחמת העולם הראשונה, בהם הוא עצמו נפגע. נסיון חיים טראומאטי, הזיות-טירוף, ביאולוגיזאציה סימאנטית ותרגומה למציאות — כל אלה בתוספת

94. על טיפוס זה נמנה כנראה גם אדולף אייכמן. למידת האבסורד שעלולה גישה זו להוביל, מראה טיעונו של אדולף אייכמן במשפטו בירושלים, שם הוא השווה את תפיסת החובה והצייתנות שלו עם תפיסת ה"אימפרטיב הקאטיגורי" של קאנט. הערות אגב בזכרונותינו מצביעים על כך שאף הוא קיבל את הדימויים הביאולוגיים כמוכנים מאלהים. ראה Life International Edition מתאריך 9.1.61: "תאבים להכות בפאראזיטים, השמידו הרומנים... עשרות אלפים מיהודיהם הם". "אינני אנטישמי. אלא שהתנגדתי ליהודים מבחינה פוליטית, כי הם גזלו מאתנו את נשימת החיים".

95. ר' תומס מן ב"דוקטור פאוסטוס" על ה"ארכאי אפרהנסיבי" בהשגות העם. "אני מדבר על העם, אך הרובד העתיק-הארכאי קיים ככולנו".

96. ראה W. Hofer, Der Nationalsozialismus, עמ' 77—78: "כי מי שכינה את היהודים בשם טפילים ופאראזיטים ומי שהשווה אותם לכינים ולפשפים מן ההכרח שהגיע בדרך הגיונית להחלטה להשמידם. כאן נעשה חזיון מדינת ה"ס.ס. למציאות נוראה". בדומה לכך מתבטא אליאס קנטי (Elias Canetti, Masse und Macht, המבורג, 1960, עמ' 212): "לבסוף ראו בהם שרצים במלוא מובן המלה, שמותר היה להשמידם למיליונים מבלי להיעש". ראה גם Kurt Löwenstein, Juden in der modernen Massenwelt, Bulletin des Leo Baeck Instituts, גל' 3 (1960), עמ' 175. וכן Aldous Huxley, Eylers in Gaza: "אם אתה מכנה אדם 'פישפש', פירושו של דבר שאתה מתכוון לנהוג בו כפישפש". (מצוטט כאן ע"פ D. Stafford-Clar, The Psychology of Persecution and Prejudice, 1960, עמ' 3—4.

דימאגוגיה בלתי־מרוסנת ואילוף שיטתי למשמעת כערך עליון במדינה טוטאליטארית. פיתחו עתה את הרמזים האלה לכלל שיטה משוכללת של השמדה בגאזים, לפי כל חוקי המדע והטכניקה, כשיטה לביעור הפאראזיט והשרץ היהודי.

חשיפת ההקשרים הפנימיים והסברתם, אינה עומדת, כמובן, בשום קשר עם הצדקת אלה, שלקחו באיזו שהיא צורה חלק באירועים ההיסטוריים, ואין היא באה לגרוע מהאחריות שעליהם לשאת בה. הפסיכולוגיה וכתובת־ההיסטוריה אינן אלא מטעות, אם הן מביאות למסקנה שהנסיון להבין ולהסביר זהה עם הצדקה וסליחה. עוול וחטא הם לעולם עוול וחטא, גם כאשר חושפים את מניעיהם הפסיכולוגיים. אך חשיפת המניעים הפנימיים יכולה לשמש אזהרה מדריכה, כיצד לא תנהג, אם אין ברצונך להגיע למצבים דומים — אם כקורבן ואם כמבצע הפשע. באירוע ההיסטורי לא ייתכן מצב שלא ניתן למונעו, בתנאי שמבחינים בעוד מועד שכיוון ההתפתחות אינו רצוי, ובעוד מועד מעוררים את הרצון לעכבה ולא לעשות מעשה של אי־צדק. אין בכוחנו למנוע מטורפים מלשאוף לשלטון, אך ביכולתנו לחנך את עצמנו ואחרים שלא להיכנע לשאיפת השלטון הפושעת שלהם.

אחת המסקנות שעלינו להסיק חייבת להיות: זהירות בקליטת הלשון, ובשימוש בה ובתמונות ודימויים הגלומים בה.⁹⁷ גם במשמעות זו כדאי לזכור את דברי אבטליון, שנמסרו לנו ב"פרקי אבות": "חכמים, היזהרו בדבריכם".⁹⁸ כי — כפי שנאמר כבר במשלי שלמה: "מוות וחיים ביד־לשון".⁹⁹

97. פרקי אבות ז'. י"א.

98. משלי, י"ח, כ"א.

נספח

הערות על המושג "סימביוזה גרמנית-יהודית"

לא פעם הצביעו על העובדה, שיהודי הגולה נוטים להבין מלים ומושגים בצורה אבסטרקטית יותר מהעמים שבקרבתם הם יושבים. האחרונים מיטיבים בדרך כלל לזכור הרבה יותר מאשר היהודים את הציורי, את התפיסה השורשית שמתחת לחיצוניות החלקה של מושגים מופשטים. כדוגמת מופת נראה לי המושג "סימביוזה", כשהוא מיוחס לקשר ההדוק בין יהודי הגולה ובין עמים אחרים. במיוחד אהבו להשתמש במושג זה היהודים, כשרצו לתאר את היחסים התרבותיים והכלכליים ההדוקים בין יהודים לגרמנים, בין יהדות לגרמניות. בהישענם על השורש האטימולוגי היווני השתמשו במלה במשמעותה של חיי־צוותא פוריים לתועלת שני הצדדים. ברוח דומה נוהגים לדבר על הסימביוזה הספרדית-יהודית בימי הביניים ועל סימביוזה יוונית-יהודית באלכסנדריה הקדומה

הפאראזיט היהודי

ומצביעים על הפילוסופיה של פילון כדוגמה לאחרונה. לעומת זאת, במידה שידוע לי, משתמשים לא־יהודים רק לעתים רחוקות מאוד ותוך הסתייגות, במלה סימביוזה ביחס לשאלת־היהודים.²

לשם הבהרה ואזהרה בפני שימוש לא־שקול במונח זה, כדאי להתבונן בו ביתר דיוק. את המלה והמונח סימביוזה עיצב הבוטנאי אנטון דה־בארי (de Bary, נולד במינכן 1831, מת בשטראסבורג 1888) בשנת 1879 והוראתה — «הקשר ההדוק והקבוע בין שני אורגאניזמים, בו הייחס ההדדי מביא תועלת לשני הצדדים».³ כלומר, אין ענייננו כאן במלה, שמוצאה בימי קדם זרק בתקופה יותר מאוחרת היתה למונח ביאולוגי, כמו המושג «פאראזיט»; המלה והמושג «סימביוזה» נוצרו מלכתחילה לשם ציון תופעה ביאולוגית. הסימביוזה הינה מונח המגדיר צורת התקשרות ביאולוגית הדוקה בין שני אורגאניזמים שונים במהותם, הקרובה למושג הפאראזיטיות עד כי הגבול בין הצורות מיטשטש תכופות.⁴ נקודת־המבט האינדיווידואלית של המתאר מכריעה איפוא לעתים קרובות, אם תופעה מסויימת תהיה מתוארת כסימביוזה או פאראזיטיות. ג'פרי לאפאג' מגדיר את הצדדים הדומים והשונים בין סימביוזה ופאראזיטיות במלים הבאות: «בסימביוזה שני הצדדים נהנים. בפאראזיטיות רק הצד האחד, הפאראזיט, מקבל הנאה. הצד השני, המכונה בהתאם «המארח», אינו נשכר כלל מהשותפות... לכן הפאראזיטיות הינה שותפות חד־צדדית, היא מצב של קונפליקט, העומד בניגוד חריף עם ההרמוניה של יחסים סימביוטיים. סימני הזיכר שלה הם התנגדותו של המארח והנוק — הגדול או הקטן — הנגרם על־ידי הפאראזיט. ...במקרים מסויימים, בראותנו את המארח והפאראזיט חיים יחד, במצב המכונה בפינו סובלנות הדדית, עלול אף להתעורר בנו קושי להחליט אם לפנינו דוגמה של פאראזיטיות או של סימביוזה. אך אפשר לאבחן את הפאראזיטיות בצורה חד־משמעית באמצעות עובדה אחת: פאראזיטים תמיד מזיקים למארחיהם. הנוק הנגרם עשוי להיות קל ביותר... אך הוא קיים והוא המהווה את הקו המבדיל בין פאראזיטיות לבין כל צורה אחרת של התקשרות בין יצורים חיים».

1. ראה לדוגמה את מאמרו של מארטין בובר «קיצה של הסימביוזה הגרמנית־יהודית» ב־ Jüdische Weltrundschau מיום 10.3.39: «כי הסימביוזה של גרמנים ויהודים», נאמר שם — «כפי שאני ראתי אותה במשך 4 עשרות שנים שעשיתי בגרמניה, היתה מאז התקופה הספרדית הראשונה והיחידה שזכתה לאישור הגבוה ביותר שההיסטוריה יכולה לתת: אישור הפוריות». בובר משתמש ברורות בתפיסה הנאטוראליסטית באומרו: «לא היה זה קיום פאראזיטי; כל הכוחות האנושיים גוייסו ואף נשאו פרי. אך יותר עוד מהפעילות האישית, תרם לקיום הסימביוזה שיתוף פעולה יחיד במינו של הרוח הגרמנית והיהודית». בצורה מופשטת ומעורפלת לחלוטין משתמש אדולף לשניצר במונח 'סימביוזה' בספרו הידוע Über die Problematik der jüdischen Lebensgemeinschaft, היידלברג 1954. ראה שם עמ' 39 והלאה, 100 והלאה, 149 והלאה, ובמקומות רבים נוספים. אדוארד רוזנבאום הצביע כבר על תפיסתו הלא־מספקת של המונח 'סימביוזה' (Leo Baeck Yearbook, כרך א' עמ' 312). פליכס וולטש השתמש במלה זו, ללא הגדרה מדוייקת יותר, בחיבורו היפה (באותו כרך, עמ' 255 והלאה) על «עלייתה ונפילתה של הסימביוזה היהודית־גרמנית: מקרהו של משפט פראנץ קאפקה».

2. כדוגמה לשימוש (השלילי בדרך כלל) של המונח ע"י לא־יהודים ראה את ספרו של וילהלם שטאפל: Wilhelm Stapel: Antisemitismus und Anti-Germanismus. Über das Problem der Symbiose des deutschen und jüdischen Volkes. המבורג 1928, עמ' 112.

3. ראה C. Caullery, Le parasitisme et la symbiose, מהדורה 2, פאריז 1890, עמ' 241. Shorter Oxford Dictionary, 1959, עמ' 2108, מגדיר את המונח הביאולוגי 'סימביוזה' כלהלן: «התקשרות ש לשני אורגאניזמים שונים (בדרך כלל שני צמחים או בעל־חיים וצמח), החיים כשהאחד צמוד לשני, או האחר חי כדוֹר של משנהו, ותורמים האחד לקיום השני».

הבאתי פה ציטטה מפורטת כל כך, כי באמצעותה מתבלטת הסכנה של העברת המונח הביאולוגי לחיי החברה בכלל וליחסים בין יהודי הגולה לבין סביבתם הלא-יהודית בפרט. נוסף לזאת, בשעת העתקה כזאת לתחום החברתי בדרך כלל אין שמים לב לגורם חשוב ביותר: התודעה האנושית. כאשר אנחנו מתבוננים ביחסים בין יצורים מעולם הצומח או החי, ומנסים להגדירם, עומדים אנחנו כצופים מחוץ למעגל האירועים, ואנו מבחינים בתגובות הפיסיולוגיות המתגלות לנו כמסתכלים. בתופעות אנושיות איננו יכולים להתבונן במידה כזאת של אובייקטיביות, מכיוון שאנחנו עצמנו נוטלים חלק בתופעות אלה, והתודעה הסובייקטיבית על תחושתיה והערכותיה מהווה כאן חלק אינטגרלי של התהליך עצמו. מכיוון שהסימביוזה היא בדרך כלל איחוד חברתי של גדלים שונים, מתעוררת השאלה: כיצד נראה איחוד זה מנקודות ההסתכלות של האורגאניזמים המאוגדים בו. האם נקודת-הראות של החזק ביניהם דומה לזו של החלש יותר? שאלה זו, שאין לה מענה כשהמדובר באורגאניזמים נחותים, הופכת לשאלה המכרעת כאשר מונח הסימביוזה מועבר לחיי החברה האנושית, ליחסים בין קבוצות אנשים הנבדלות בהרכבן האתני ובתודעתן ההיסטורית. הקירבה הגדולה בין המושגים פאראזיטיות וסימביוזה, בה דנו לעיל, עשויה להביא לידי כך, שהשותף החלש יראה סימביוזה בחייו המשותפים עם החזק, אליו הוא נצמד; ואילו השותף החזק, בהיותו משוכנע שאינו זקוק לעזרת החלש, יראה באותה היצמדות פאראזיטיות, שממנה נשכר רק החלש, אשר בו הוא רואה במקרה הטוב אורח, אך על פי הרוב — פולש. אין ספק, כי מאז תקופת האמנציפאציה הסתכלו גרמנים ויהודים לא אחת על היחסים ביניהם מנקודות השקפה מנוגדות אלה. מה שנראה בעיני היהודי כסימביוזה, ראו הגרמנים — ולא רק האנטישמים המוצהרים — כצורת פאראזיטיות מסוכנת פחות או יותר, כשהיהודי כפאראזיט מנצל את «העם המארח» הגרמני. המסקנה מכאן צריכה שוב להיות: יתר זהירות בייחוס מונחים ביאולוגיים לחיי החברה האנושית. אל נדבר על סימביוזה בהתכווננו לחיי-צוותא שלווים לתועלת שני הצדדים, או בבואנו לתאר את הסינטזה בין זרמים ושאיפות בעלי אופי שונה. לגבי היחסים בין יהודים ללא-יהודים בפרט כדאי להימנע מכל ביטוי, העלול להתפרש ברוח הפאראזיט היהודי — תפיסה ודימוי שהסכנה הטמונה בהם, על תוצאותיה הגורליות, ביסיתי לתאר לעיל.

עברית: שושנה שוורץ

4. קולרי — פאראזיטיות 'סימביוזה — עמ' 241 :
 "Si même l'un vit aux dépens de l'autre et peut être considéré comme son parasite, son métabolisme fournit au partenaire des éléments plus ou moins essentiels... Comme je le dis ci-dessus la délimitation de la symbiose et du commensualisme ou même du parasitisme n'est pas toujours aisée. L'analyse des exemples de symbiose... montre qu'elle n'est pas toujours purement mutualiste et que l'un des deux organismes associés est, en réalité, plus ou moins parasite sur l'autre."
 5. Geoffrey Lapage, Animal Parasitic in Man, ספרי פליקן, 1957, עמ' 17-18. ור' גם לעיל, הערה 86.

In this document the names of members of the Slovak partisan group are presented together with their personal qualifications and details of the guilt brought against each of them as brought to trial by the Slovak State prosecutor.

In 1942, during the spring months an opposition group was organized, actually one of the first groups of partisans ever to be formed though it was not yet the custom in Slovakia and as such does not appear in this charge of guilt.

This group numbered 25 people which included 18 Jews.

The document quoted is to be found in the archives of the Parshov Law Courts and a copy in the Moreshet Archives.

Studies.

7. The Jewish Parasite (a study in Semantics of the Jewish Problem) —
A Bein.

The Jewish Parasite : Notes on the Semantic of the Jewish Problem.

A. Bein,

The part played by language in shaping the image of the Jew held by his persecutors, in the character of the persecution of Jews in general, as well as the effect of language on the techniques of extermination and its methodical cruelty during the recent holocaust have not yet been sufficiently investigated.

Language not only mirrors our concepts and thought. Without it no thinking is possible ; language directs our concepts and molds our images. A semantic approach to research into the Jewish problem may therefore assist us in recognizing the factors which were and continue to be at work in determining the attitude of non-Jews towards Jews.

European languages, especially German, underwent important changes at the end of the 19th and the beginning of the current century, incorporating terms from the realms of biology, technology, and myths.

Most important for our purpose are the first and third influences which interpret society and culture as purely biological phenomena not subject to any other laws. Myth sanctifies these notions, elevating them to the level of incontrovertible laws.

The word "parasite" (and similar terms) was first used in a comparative sense, but as biological and mythical locutions gained greater currency, it increasingly assumed naturalistic and mythical connotations. Thus, it merged with earlier notions of the Jew as Satan as a blood-sucker, vampire, and devil. For many people, the Jew thus lost his character as a human being and was reduced to the status of a sub-human creature, to a phenomenon of corruption. As early as 1887, Paul de Lagarde compared the Jews to bacilli not to be reasoned with but to be destroyed. This metaphorical expression was transformed in the biological and technological atmosphere of our times into a naturalistic-realistic concept giving rise to the conclusion that "Jewish parasites" should be destroyed by the same technical means used in exterminating vermin, i.e., poison gas.

BOOKS

The Jews of Rumania during the Holocaust. Eliahu Feldman.
Eliahu Feldman's article is a critical study of T. Lavee's book
"Rumanian Jewry in its Struggle for Survival"